

APRENTATGE SERVEI, UN ENFOCAMENT INCLUSIU A L'EDUCACIÓ ESPECIAL

L'etapa 16-20 de l'Escola d'Educació
Especial Xaloc de Sabadell

Brenda Bär Kwast

Investigadora del GREM de la Facultat d'Educació
de la Universitat de Barcelona

brendabarkw@gmail.com

Aprenentatge servei, un enfocament inclusiu a l'educació especial.
L'etapa 16-20 de l'Escola d'Educació Especial Xaloc de Sabadell.

Primera edició: marc 2016.

© del text: Brenda Bär Kwast
© d'aquesta edició: Fundació Jaume Bofill
Provença 324
08037 Barcelona
fbofill@fbofill.cat
www.fbofill.cat

Edició a càrrec de Fundació Jaume Bofill
Disseny gràfic: www.teresacanal.com

ISBN: 978-84-945264-6-6

Aquest escrit forma part d'una de les línies de recerca del projecte *Cultura del do, aprenentatge servei, integració social i ciutadania*, que ha supervisat Josep M. Puig Rovira i ha impulsat el Grup de Recerca en Educació Moral (GREM) de la Facultat d'Educació de la Universitat de Barcelona. El projecte ha rebut un ajut del Programa RecerCaixa 2013.

Sumari

Pròleg	3
Introducció	5
1. Inclusió social i servei a la comunitat	6
L'Escola Xaloc, un centre d'educació especial	6
Per què cal crear una nova etapa?	7
Estructura de l'etapa 16-20.....	9
Coneixement d'un mateix i voluntariat.....	12
Aprenentatge servei i ciutadania inclusiva	13
L'Aprenentatge servei, nucli de l'etapa 16-20	14
2. Els projectes i la seva organització	16
Projectes externs.....	19
Projectes interns	27
3. Elements en la construcció d'un projecte global	29
Autonomia per decidir continguts i adaptar el funcionament	29
Dotar-se dels espais i dels recursos adequats	31
Difondre l'experiència, reconèixer l'esforç i celebrar l'èxit	32
Fomentar un concepte compartit d'inclusió.....	34
Potenciar el treball conjunt amb els agents socials	36
4. Valoració dels resultats	37
Amb relació a l'aprenentatge i a l'ús de competències per a la vida	38
Amb relació a trobar feina i a com preparar-se per dur-la a terme	39
Amb relació a la participació ciutadana	41
Amb relació a la visibilitat	43
Amb relació al reconeixement del centre.....	43
5. Reflexió final	45

Pròleg

Ajudar, ajuda: és evident. Aprendre, també.

Ajuda a un mateix, ajuda a créixer: tothom ho sap; però a més, pel nostre col·lectiu, ajuda a avançar, a fer obrir els ulls possibilitant un ventall amb colors i matisos diversos.

Ajuda a fer visible un bon grup de joves amb diversitat funcional, a fer-los sentir útils, a ser valorats pel que fan, pel que son capaços de fer, sense res més.

Ajuda a plantejar dubtes, a posar en qüestió actituds, maneres de fer, comportaments, actuacions... Però sobretot, ajuda a reflexionar i a posicionar-se, trencant vells esquemes i velles maneres d'anar fent. I això, permet avançar.

Si bé, l'aprenentatge Servei a la nostra escola es va iniciar espontàniament, a partir d'un moment donat, i de la sensibilitat concreta de determinats docents, ens em adonat de la gran potencialitat d'aquesta metodologia, i del bé que produeix als nostres alumnes, a nosaltres mateixos (trobant la finalitat a les hores de plantejament, d'estructuració, d'organització...) i al nostre entorn. De mica en mica, i a partir de la pràctica, hem anat aplicant conscientment aquesta metodologia, planificant, avaluant... a la nostra manera, de vegades a cuita-corrent, però sempre amb il·lusió.

És ara, però, amb la capacitat d'anàlisi i amb la visió d'una persona externa a l'escola, que ens omple d'orgull, veure reflectides les diferents experiències que hem anat duent a terme i que encara estem fent, recopilades amb un document síntesi de teoria i pràctica.

Tot aquest recull ens encoratja a continuar, a engrescar diferents agents, perquè val la pena i ens en sentim satisfets. Si volem construir un món millor, un món més just ens cal creure amb les persones, amb TOTES les persones, independentment de les seves capacitats i diferències. Sempre hem pensat en la diversitat com a motor d'una societat més justa, i, eines

com l'aprenentatge servei ens ajuden a aportar el nostre granet de sorra en aquest camí.

Volem agrair la Brenda Bär i al professor Josep Mª Puig del Grup de Recerca en Educació Moral de la Facultat d'Educació de la Universitat de Barcelona, que hagin vist en la nostra tasca pedagògica quelcom amb un valor especial per ser objecte de coneixement.

Esperem que llegir aquest treball us porti una visió interessant de la gènesi i del treball en el marc de l'aprenentatge servei, de l'Eapa 16-20 de l'Escola d'Educació Especial Xaloc, i us pugui ser útil en el vostre saber fer pedagògic.

Sílvia Simó Pujol
Directora EEE Xaloc

Introducció

«Formar persones conscients al màxim de la seva realitat, orgulloses de les seves possibilitats i socialment actives; tot això adequat a les capacitats de cadascú i fugint de visions assistencialistes que fomenten exclusivament receptores de serveis».1 Aquesta és la raó de ser de l'Escola d'Educació Especial (EEE) Xaloc, que en definitiva el que vol és una inclusió digna, tant laboral com social, per al seu alumnat. És perseguint aquest objectiu que descobreixen l'aprenentatge servei com una eina útil —fins i tot imprescindible— per aconseguir-ho i per marcar la seva dinàmica de funcionament.

Tot i ser una escola exclusivament d'educació especial, no els ha agradat mai que els etiquetessin com una «escola excloent», i amb raó, perquè la seva pràctica demostra tot el contrari. Davant la realitat frustrant que molts dels seus alumnes un cop passada l'escolarització obligatòria es quedaven a casa, l'any 2000 van decidir crear una innovadora etapa educativa per als alumnes d'entre 16 i 20 anys. En volien garantir la inclusió. Ara els joves, després de passar pel centre, aconseguixen sentir-se més realitzats a partir de la seva inclusió en entorns ordinaris o de la seva vinculació a entitats del territori on participen com a membres actius i no només com a receptors de serveis. Un aspecte clau que els ha ajudat en aquesta etapa acabada de crear ha estat dur a terme activitats d'aprenentatge servei, que han vinculat el centre amb l'exterior i han ajudat els alumnes a conèixer i posar en pràctica les seves capacitats, cosa que els ha habilitat com a realitzadors de serveis a la comunitat.

La filosofia del servei ha passat de formar part d'algunes activitats concretes a ser present a la majoria de les que es fan durant aquesta nova etapa. Per això vam decidir estudiar aquesta experiència de transformació d'aquest centre educatiu i la seva implementació massiva de projectes d'aprenentatge servei. Volem analitzar quines han estat les motivacions del canvi, quin ha estat el procés i quins elements hi han tingut un paper destacat.

Per poder donar resposta a aquestes qüestions, s'ha fet un estudi etnogràfic, en què els instruments de recollida de dades han estat, per una banda, diverses entrevistes en profunditat amb professionals del centre i,

¹ Extret del document «La raó de ser de l'Escola d'Educació Especial Xaloc» elaborat per al Premi Participa a l'Escola del Departament de Governació i Relacions Institucionals. [Disponible a: http://governacio.gencat.cat/web/.content/qualitat_democratica/02_divulgacio_formacio_i_recerca/01_premi_participa_l_escola/02_premi_2010/c2910.pdf]

per l'altra, la revisió de diferents tipus de documents: premsa, publicacions acadèmiques, documents interns, web del centre i altres.²

1. Inclusió social i servei a la comunitat

L'Escola Xaloc, un centre d'educació especial

Tot i no ser una escola pública, des de Xaloc els agrada definir-se com una escola concertada d'iniciativa social i amb voluntat de formar part del servei públic. Fins i tot l'espai que ocupen els el va cedir l'Ajuntament de Sabadell i el comparteixen amb altres entitats del sector social i de la inserció laboral. En el seu moment, el centre el van posar en marxa professorat i famílies amb fills amb discapacitats davant de la manca de serveis d'aquest tipus. Encara ara la titularitat del centre és d'una associació formada per famílies i professionals que tenen una participació activa en la vida del centre.

Al centre s'imparteixen les etapes d'educació infantil, primària i secundària adaptades; i des de l'any 2000, per als alumnes de més de setze anys, també s'imparteix formació professionalitzadora en diferents tipologies de cursos, el que anomenen etapa 16-20. Una etapa que es compon d'un Curs Pont, del curs Transició a la vida adulta, i del de Transició a la vida laboral amb un programa adaptat de formació i inserció (PFI) d'hostaleria.³ Si bé l'alumnat és divers, la majoria tenen discapacitat intel·lectual moderada, molts amb patologies associades o derivades d'entorns socioculturals

² Per a aquest estudi, entre el gener i el maig del 2015 es van dur a terme cinc entrevistes semiestructurades amb Pere Farrés (P. F.), psicòleg del centre, tutor a l'etapa 16-20 i membre de l'equip directiu entre 2005-2010; dues entrevistes amb professionals d'associacions vinculades al centre: Pere Costa (P. C.), de Taina, i Olga Pont (O. P.), d'Andi, i una visita guiada pel centre per conèixer altres professionals que hi treballen. Volem agrair que tots ens hagin obert les portes dels seus espais, el valuós temps que ens han dedicat i, per descomptat, el seu entusiasme i compromís, per fer cada dia la seva feina i per explicar-la com ho han fet a l'estudi. A més d'enregistrar més de quinze hores d'entrevistes, des de Xaloc ens han facilitat accés tant a material intern de treball —memòries anuals, projecte educatiu del centre, programacions d'activitats, documents d'avaluació—, com a documents divulgatius elaborats des del centre —presentacions de l'experiència, articles, fitxes descriptives de projectes, etc.

³ Els programes de formació i inserció (PFI) s'ofereixen a alumnat sense l'educació secundària obligatòria (ESO) acreditada, proporcionen la possibilitat de tornar-se a incorporar al sistema educatiu per continuar estudis de formació professional i faciliten l'aprenentatge imprescindible per accedir al mercat de treball amb millors possibilitats d'obtenir una ocupació qualificada i duradora.

deficitaris —trastorns de conducta o de personalitat, dificultats de comunicació i llenguatge, dèficits sensorials associats o trastorns motors.

Durant el curs 2014-2015, al centre hi havia 107 alumnes, dels quals 35 cursaven l'etapa 16-20. En aquesta etapa els acompanyen quatre tutors, dues educadores i altre personal especialista del centre que hi dediquen unes hores (logopedes, fisioterapeutes, professorat d'educació física, etc.). Com ja hem comentat és en aquesta etapa on es van iniciar, i encara es concentren, la major part d'activitats d'aprenentatge servei, tot i que a secundària també es fan algunes experiències que també podrem explicar.

Per què cal crear una nova etapa?

El gruix del professorat sempre ha tingut clar el seu objectiu com a escola: «aconseguir una plena integració ciutadana i laboral, potenciant al màxim les habilitats i competències personals i socials».4 Per fer-ho consideraven que dotar els joves de recursos per a la plena inclusió a la societat havia de ser una de les seves principals preocupacions i, en aquell moment, al voltant de l'any 2000, trobaven que, un cop acabada l'escolarització obligatòria, no hi havia una proposta educativa que pogués garantir la inclusió social i laboral dels joves. Per aquest motiu, van decidir crear l'etapa 16-20 al centre, amb la qual els alumnes podien continuar la seva formació després de l'escolarització obligatòria.

Van adonar-se de la seva necessitat a partir de la seva decepció en constatar que molts dels exalumnes —inclosos els que ells consideraven més capaços—, després de sortir del centre i passar per altres formacions postobligatòries, tornaven a casa seva sense poder incorporar-se a cap àmbit social o laboral. Van visitar els centres on continuaven la seva formació i van seguir les històries de diversos alumnes per constatar que sovint als setze anys encara eren immadurs per poder anar a un centre especial de treball o a una formació professionalitzadora. També era comú veure que hi havia famílies que preferien que es quedessin a casa i d'altres alumnes que, tot i continuar la seva formació, al final no buscaven cap feina. A més, la no existència de cicles formatius adaptats i la dificultat d'aprofitar amb èxit les formacions que se'ls oferien feien complicat que es culminés un procés d'inclusió amb èxit.

«Van començar a veure que això no podia ser. Anaven a fer fusteria, mecànica, secretaria, però després no trobaven llocs de treball de fusters, ni mecànics, ni secretaris. Perquè al final o tornaven a casa, o bé anaven a centres especials

⁴ Extret de la presentació inicial del centre a les famílies.

de treball a fer manipulacions. A les fàbriques on es treballa amb fusta i metall els riscos laborals són alts i no els contracten. Quan els prepares per fer una manipulació, una fusteria menor... la poden fer perfectament!» (P. F., E02, 27:37)

A més, en les ofertes convencionals sovint trobaven altres mancances formatives: cicles massa professionalitzadors que deixaven de treballar habilitats bàsiques de llenguatge i escriptura; poc treball amb les famílies per acompanyar el procés, o no donar prou importància a la vinculació amb l'entorn. Aquests aspectes eren importants per als joves de Xaloc, ja que podria ser que no trobessin una feina remunerada, però que poguessin sentir-se igual de vinculats gràcies a la seva participació social o col·laboració com a voluntaris en alguna entitat, i aquesta via no s'estava aprofitant prou.

Des del centre pensen que, fins i tot fent un cicle formatiu, els llocs de treball més adequats per als seus alumnes —d'auxiliars o peons— serien semblants als que tindrien passant per una formació com la que ells han creat a l'etapa 16-20, amb el PFI i el procés de pràctiques formatives. Amb l'afegit positiu que aquesta formació sí que estaria preparada i adaptada perquè la poguessin fer amb les seves habilitats reals i garantiria que es treballessin la seva autonomia i les capacitats necessàries per a la seva vida diària.

Desitgen que no es malinterpreti aquesta posició; òbviament, estan a favor d'aconseguir l'èxit escolar dels seus alumnes i a favor de la seva inclusió. Sempre han apostat per fomentar les habilitats dels alumnes i confien que són capaços de dur a terme moltes tasques, tot i tenir alguna discapacitat que els pot dificultar executar-ne d'altres de més complexes. Per tant, aposten per explorar les seves capacitats, ser conscients de les possibilitats de millora i treballar-les, però no creuen que a les persones amb discapacitats se'ls hagi de crear una falsa expectativa o prioritzar que segueixin una via acadèmica que potser no és la més adequada per al seu futur. En aquesta línia, fa anys que van decidir que com a centre d'educació especial no acreditarien l'ESO. Prefereixen prioritzar objectius realistes i útils que garanteixin l'autonomia de l'alumnat el dia de demà, més que no fer certes adaptacions a nivell curricular que puguin resultar forçades.

«El discurs de l'èxit escolar és perillós. El que és per tu un èxit escolar potser no ho és per mi. És un èxit que la Clarissa sigui capaç d'anar de pràctiques sola, arribar-hi puntual, entendre el que ha de fer a la feina, plegar al migdia i venir sola a l'escola. Hi ha alumnes d'altres escoles que han acreditat a l'ESO però no

són capaços de fer això. Els han acreditat geografia acadèmica, però no saben ni desplaçar-se pel seu barri.» (E02: 49:15)

Per tant, l'objectiu principal de l'etapa 16-20 és aplicar, mantenir i incrementar els coneixements que els alumnes ja tenen. Però per aconseguir-ho cal buscar maneres perquè puguin fer, amb el seu bagatge, les tasques que la feina demana. Cal que els joves puguin donar un rendiment a l'empresa, tant perquè ells mateixos se sentin realitzats, com per mantenir un lloc de treball a llarg termini.

Estructura de l'etapa 16-20

L'any 2000 la creació d'aquesta nova etapa va anar precedida d'un estudi de les possibilitats laborals que oferia la comarca i que podien ocupar els alumnes. Es van detectar moltes possibilitats en el sector de serveis. També van considerar les capacitats que tenia l'equip docent per oferir una formació en aquest sector que cobrés alhora les exigències professionals i els aprenentatges útils per a la seva vida diària més enllà de la inserció laboral. Per tots aquests motius, van triar fer formació en hostaleria, ja que s'hi treballaven habilitats socials importants i alhora donaven una formació reglada a activitats que ja feien amb l'alumnat —com cuinar, fer la compra de manera autònoma, etc.—, habilitats útils per a la seva vida diària. També van apostar per conservar l'ensenyament d'altres habilitats manipulatives i el treball de la fusteria, però no amb grans maquinàries, sinó a un nivell més ajustat al que podrien fer en un futur a la feina i a la llar.

Inicialment, en aquesta nova etapa es van crear dues línies. La primera per als alumnes amb més capacitats laborals, Transició a la vida laboral, que els prepara per a la inserció en una empresa ordinària. Dintre d'aquest programa s'incloïa la possibilitat de cursar el PFI⁵ adaptat d'auxiliar d'hostaleria La segona línia, i dirigida a alumnes amb més dificultats, és el curs Transició a la vida adulta, pensat per assolir una inserció social i orientat a l'accés a centres especials adaptats, tallers ocupacionals i centres d'atenció diürna.

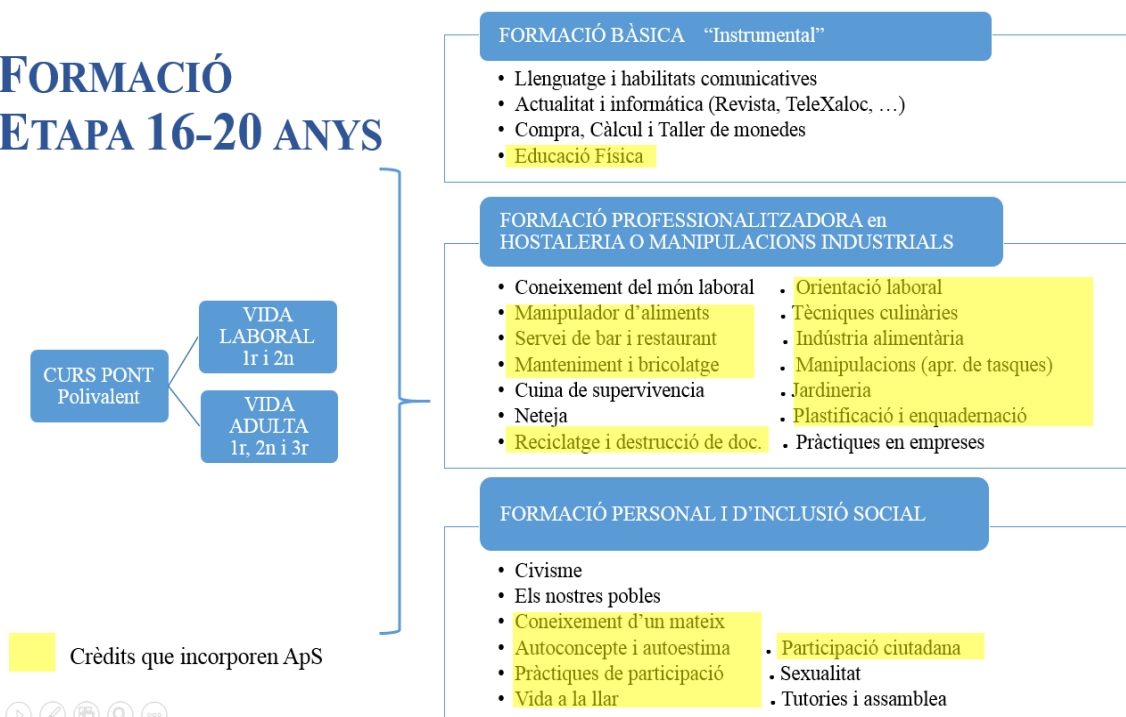
⁵ Segons els canvis legislatius, el programa ha tingut diversos encaixos. Inicialment, no existien ni tan sols els programes de qualificació professional inicial (PQPI) i, tot i així, des del centre igualment feien aquesta formació com un títol no oficial. Després, va passar a ser un PQPI reconegut pel Departament d'Ensenyament i, actualment, és un PFI.

Al cap d'un temps de funcionament, es van adonar que hi havia joves que als setze anys encara no tenien prou maduresa per iniciar aquest tipus de formació i que necessitaven un acompanyament per fer aquest pas entre l'escola i la formació professionalitzadora. Amb la intenció d'ajudar-los durant aquest procés maduratiu, i perquè triessin amb més preparació entre un programa de formació per a la vida adulta, o per a la vida laboral amb el PFI adaptat, van crear un curs pont d'un any previ a les altres formacions. En aquest curs, que es considera una diversificació curricular de l'ESO, es treballen, segons les seves necessitats, tant habilitats funcionals com acadèmiques (matemàtiques, llenguatge, etc.). Durant aquest primer curs, també consideren important el vessant social, i per això van decidir incloure-hi un crèdit de participació ciutadana destinat a visitar entitats socials de Sabadell per donar-les a conèixer a l'alumnat i sensibilitzar-los-en.

Entre els crèdits de l'etapa 16-20, n'hi ha de dedicats a treballar l'autoconeixement, que era una de les seves prioritats —actualment, al Curs Pont fa Coneixement d'un mateix i a primer i a segon Autoconcepte i autoestima. En aquests crèdits reflexionen sobre les seves dificultats i possibilitats: quan van començar a caminar i parlar, què saben fer, quina discapacitat tenen, etc. Alhora, també es treballa el percentatge reconegut de discapacitat que té cadascú; saber com es fa servir aquest certificat i què significa els ajuda a veure que amb xifres semblants es poden tenir capacitats molt variades.

FORMACIÓ ETAPA 16-20 ANYS

Aquest treball sobre les capacitats, i també les transformacions del centre amb la creació de la nova etapa, van ser ben rebuts per les famílies. Amb les famílies es va fer una tasca important de conscienciació sobre la importància d'aquesta nova etapa i sobre l'enfocament que en feien. El centre ha treballat sempre l'acompanyament a les famílies i el procés de conscienciació, ja que són elles també les que han de reconèixer les capacitats dels seus fills sense infravalorar-los i ajudar-los a aconseguir la seva màxima potencialitat per garantir-ne la inserció.

«A vegades em toca parlar amb les famílies i plantejar-los què és millor per als seus fills.
"Vols que faci un grau de mecànica i faci servir un comprovador de motors? Que entengui els valors i la composició dels gasos del tub d'escapament o que tingui coneixements d'electromecànica." Molts dels nostres alumnes no ho poden fer. Però sí que poden canviar rodes, canviar l'oli, netejar el cotxe, tasques auxiliars que poden aprendre aquí fent pràctiques i que serà la feina que tindran encara que facin el grau de mecànica. Perquè els acabarien contractant d'auxiliars igualment. Aquesta és la via que busquem [...] sense enganyar les famílies, ni fer-ho passar malament al xaval.» (P. F., E02:48:50)

Com es desprèn de l'extracte anterior, també han d'ajudar a decidir de manera conjunta quina formació podria ser més adient un cop acabada l'ESO i els fan entendre el perquè del seu enfocament a l'etapa 16-20. Per fer-ho durant tota l'escolarització i principalment en el moment final de secundària es fan trobades amb les famílies per comentar i analitzar cada cas concret.

En síntesi, l'etapa 16-20 dóna una formació que no existia i que és innovadora. Les formacions professionals, de cicle mitjà o superior, no estan adaptades ni els centres preparats per rebre alumnat amb diversitat funcional; ni tampoc ho estan els cursos, com el de manipulador d'aliments, que són obligatoris per treballar en certs sectors. A més, fins i tot si s'arriba a fer un cicle formatiu, els llocs de treball que podrien ocupar els seus alumnes serien semblants als que tindrien seguint la nova etapa i les possibilitats que ofereix. Amb l'afegit positiu, en aquest cas, que la formació estaria preparada i adaptada perquè la poguessin fer amb les seves habilitats reals i garantiria que es treballés la seva autonomia i les capacitats necessàries per a la seva vida diària.

Coneixement d'un mateix i voluntariat

Una vegada valorada positivament l'etapa 16-20, van afegir als àmbits professionals i acadèmics uns crèdits vinculats a la inclusió social. Aquesta aposta va sorgir per la potencialitat de les experiències aportades per les visites a entitats socials i ONG.

Inicialment, en aquestes visites es pretenia conèixer la realitat de col·lectius que pateixen situacions d'exclusió —dones, homosexuals, persones immigrants, etc.. Es tracta de col·lectius que es troben amb dificultats paral·leles a les seves, de manera que els joves de Xaloc poden visualitzar com lluiten pel seu futur. A l'inici no estava planificat fer-hi cap servei, sinó que l'objectiu se centrava a reconèixer les dificultats que poden tenir les altres persones i buscar la translació a la seva pròpia vida, però a poc a poc va sorgir l'oportunitat de col·laborar-hi més activament.

Al centre hi havia professionals que coneixien i compartien les idees de Robert Roche, professor de psicologia de la Universitat Autònoma de Barcelona, sobre la prosocialitat, i inicialment van inspirar-se en aquest concepte per establir dinàmiques de col·laboració. Des de la concepció de la prosocialitat, es defensen els beneficis en el desenvolupament personal i interpersonal que tenen les accions d'ajuda, solidaritat i cooperació per a totes les persones.⁶ Per això, els va semblar interessant començar a fer algun tipus de voluntariat a les entitats que ja coneixien.

«Vam veure la importància que ells fossin conscients de les seves competències i limitacions. Fer un procés d'autoconeixement: fins aquí puc arribar, aquí no, si treballar ho puc fer millor. Treballar la capacitat de saber on eren, saber que són autistes, que tenen un Asperger o una síndrome de Down i què vol dir cada cosa. Això ens sembla important. [...] Després, va sortir la idea d'ajudar els altres. Perquè podem descobrir les nostres capacitats per ajudar els altres i mitjançant aquesta ajuda som capaços d'entendre que podem fer molt pels altres i que no només som receptors de serveis, que no són els pobres discapacitats que necessiten ajuda. A més, senten orgull, perquè els altres els reconeixen i agraeixen el servei que fan per ells i per la societat. Sortíem d'aquesta idea de descobrir l'alteritat i potenciar la prosocialitat vinculada a l'ajuda. Ja que ells poden tenir discapacitats diverses a nivell intel·lectual, però tenen unes capacitats brutals per fer coses pels altres. Són molt competents en habilitats socials i en la possibilitat d'ajuda als altres. Això s'havia d'explotar per millorar la seva autoestima, per aprendre sobre una pràctica real i treballar per la seva inclusió.» (P. F., E02: 01:05:30)

⁶ R. Roche, *Psicología y educación para la prosocialidad*, Bellaterra, Servei de Publicacions UAB, 1995.

Aquestes primeres col·laboracions no només van demostrar que eren una eina útil per treballar competències socials i reforçar l'autoestima, sinó que des de Xaloc es van adonar de la potencialitat que tenien per treballar altres capacitats necessàries per als alumnes incloses en la seva formació. Es podia treballar el sentit de la responsabilitat, la puntualitat, les manipulacions, les presentacions orals, les habilitats matemàtiques, entre moltes altres coses. Per això van passar d'anar-hi només a conèixer l'entitat mitjançant visites a iniciar diverses col·laboracions com a voluntaris, mitjançant el Punt del Voluntariat de Sabadell, fent campanyes de recollida de joguines i ensobrant cartes per als socis de la Creu Roja. Però, a més, en tots els casos volien deixar-los ben clara l'ajuda que representava per a l'entitat la seva participació: no només estaven fent una tasca manipulativa d'ensobrar, sinó que era rellevant que fossin conscients que ho feien per donar suport a un projecte amb una finalitat social. En aquell moment, l'activitat es deia Fem de voluntaris, i s'encabia dins d'un nou crèdit anomenat Pràctiques de participació ciutadana, de l'àrea d'inclusió social.

Aprentatge servei i ciutadania inclusiva

Al cap de poc temps, des del Punt del Voluntariat, els van presentar la que ha estat una de les principals col·laboracions fins a l'actualitat: Sabadell Gent Gran. Juntament amb aquesta associació que s'encarrega de la residència de gent gran, van començar a fer altres activitats de voluntariat: anaven a acompanyar els avis, a jugar amb ells, a organitzar dies festius, etc. A mesura que anaven adquirint més experiència, van dotar el projecte d'una sistematització més gran de les activitats que es feien a la residència vinculant-les al treball de diferents continguts curriculars que aportaven als alumnes. En aquell moment, encara no coneixien l'aprenentatge servei i tenien tendència a posar més èmfasi en el servei. Però, a partir de la seva pròpia experiència i d'entrar en contacte amb el Centre Promotor de l'Aprenentatge Servei, van trobar en l'aprenentatge servei un enfocament més adequat als seus objectius i un conjunt d'elements pràctics útils per millorar els projectes i dotar-los de més equilibri entre servei i aprenentatge.

Obrir aquest tercer eix d'inclusió social, complementari a l'acadèmic i al professional, va aconseguir potenciar els alumnes al barri com a ciutadans més actius i no només com a receptors de serveis, i trencar aquesta visió de les persones amb discapacitats. Des del centre expliquen que moltes vegades, en contactar amb les entitats per oferir-los un servei, els sobtava que els costava d'entendre que serien ells els receptors d'un servei fet per persones d'una escola d'educació especial. Trencar amb aquest prejudici va en la línia d'aconseguir no només que els seus alumnes siguin bones

persones i bons treballadors, sinó que siguin també bons ciutadans i puguin exercir una ciutadania plena i inclusiva. A més, aquestes experiències poden dotar-los d'una qualitat de vida més gran gràcies al fet que els obren la possibilitat d'una vida social activa, de saber-se útils, de col·laborar amb els altres, de formar part activa d'associacions del seu entorn o de participar en actes socials. Totes les activitats els possibiliten una inclusió més gran en la societat i estan d'acord amb l'objectiu que consideren la seva raó de ser: la inclusió social activa.

A més, aquest treball participatiu a tots els nivells els va permetre obrir l'escola a la ciutat i generar una comunitat educativa extensa que ampliés els agents educatius implicats. D'aquesta manera, els permetia catapultar la imatge del centre, la intencionalitat formativa, el projecte educatiu, generar cohesions i que tots poguessin anar en una mateixa direcció.⁷ A poc a poc van ampliar les entitats amb les quals col·laborava el centre, els alumnes van entrar en contacte amb moltes persones del territori a través dels serveis, van aconseguir que l'Ajuntament els conegués i que donés suport econòmicament a alguns projectes, i eren convidats a diferents espais per explicar la seva experiència. Aquest fet els portà a rebre dos premis al cap de poc temps. L'any 2004 van rebre, per una banda, el Premi en Valors Montserrat Roig, que atorga un institut de Terrassa amb el qual no col·laboraven però que coneixia la seva tasca, i, per l'altra, la Medalla d'Honor de la Ciutat de Sabadell. Aquest últim premi els va fer una il·lusió especial, ja que es va donar poc temps després de traslladar-se d'edifici a un barri diferent de la ciutat, i van ser proposats a la medalla per les mateixes entitats d'aquest barri nou. Tot plegat volia dir que, gràcies als projectes, havien aconseguit obrir-se a l'entorn, treballar-hi en xarxa, i fer-se coneguts entre els seus nous veïns i convertir-se en un referent.

L'Aprenentatge servei, nucli de l'etapa 16-20

L'experiència dels anys els va portar a confiar en l'aprenentatge servei com a mecanisme per aconseguir els seus objectius, tant pel que fa al desenvolupament curricular dels alumnes, com per treballar la seva inclusió social. Per aquest motiu, i amb el suport del Punt del Voluntariat i de l'Ajuntament, van continuar col·laborant amb diverses entitats de la ciutat: visitant escoles per fer contacontes, ajudant al muntatge d'una exposició de bolets amb una associació de protecció de la natura, netejant boscos, difonent el patrimoni de la ciutat, rentant roba per a Càritas, entre d'altres. Els bons resultats d'aquests projectes els van fer reflexionar sobre la possibilitat d'ampliar aquesta metodologia a altres competències i

⁷ «La raó de ser de l'Escola d'Educació Especial Xaloc: La participació social» (op. cit.).

continguts que es treballaven al centre i que podien donar com a resultat un servei útil per al seu propi centre.

D'aquesta manera, van sorgir diversos projectes interns, que moltes vegades no anomenen *aprenentatge servei* perquè el mateix col·legi era el receptor del servei, però que seguien el mateix funcionament. Per exemple, des del crèdit de Manteniment i bricolatge van iniciar-se dues activitats. La primera va ser aprofitar l'aprenentatge d'habilitats de fusteria per fer joguines o materials de diversitat funcional per a l'alumnat de primària del centre. També van crear-se brigades de manteniment i reparació de l'edifici escolar. El professor de tecnologia n'és el coordinador i vehicula l'aprenentatge de manipulació d'eines de reparació a partir d'aquesta activitat. Després, van sorgir diverses activitats vinculades a les manipulacions, amb les quals van ajudar a plastificar el material que necessiten els professors d'infantil. Així mateix, ofereixen a tota l'escola un servei d'anar a comprar o d'hostaleria, una activitat que alhora és un servei i un aprenentatge de competències per a la vida adulta.

Van fer el pas d'ampliar els projectes perquè valoraven molt positivament el fet de treballar competències d'una manera pràctica i vivencial. D'aquesta manera, l'aprenentatge servei ha esdevingut un peça clau per a l'etapa 16-20, que passa a vehicular una gran part dels crèdits de totes les vies.

«Aprenentatge servei són gairebé el 100 % de les activitats a l'etapa de transició 16-20. Tenim la part d'acadèmiques, en què fem un manteniment d'habilitats, però tota la resta són projectes.» (P. F., E02:07:20)

«Pensa en el que nosaltres volem: fer funcionar els aprenentatges que hi ha i, amb aquest funcionament, tenir-ne de nous. L'aprenentatge servei ho aconsegueix. Amb l'aprenentatge servei aconseguim que [els alumnes] siguin vistos per l'entitat receptora del servei, que siguin vistos com persones potents i competents que potser alguns volen contractar, que siguin valorats, que se sentin orgullosos, que tinguin experiència, que tinguin habilitats socials. Això ens ho vam trobar, no perquè ens ho proposéssim, sinó que ens ho hem trobat en fer-ho, en veure que hi havia aquesta potencialitat pràctica. De manera natural ho vam ampliar al nostre treball intern.» (P. F., E02:01:29:19).

En aquesta etapa es considera que, tot i que les habilitats acadèmiques dels alumnes ja han estat explorades i treballades en moments anteriors, cal un reforç perquè les continuïn treballant i no es faci un retrocés. Aquest treball es fa de manera pràctica en crèdits com L'hora del te —en el qual es fan activitats per a la lectura i escriptura com ara reconèixer rètols, fer presentacions, comunicar-se amb imatges, etc.— o el Racó matemàtic, en

què es treballen jocs i reptes matemàtics. A banda d'aquestes dues activitats, la resta de crèdits estan oberts a la possibilitat d'incloure un projecte d'aprenentatge servei intern o extern per treballar-ne els continguts. Com es pot comprovar en el diagrama de distribució dels crèdits de l'etapa, en què tots els crèdits amb projectes surten destacats, són majoria els que durant algun curs han inclòs alguna activitat d'aprenentatge servei dins de la seva execució.

L'aposta que des de l'etapa 16-20 s'ha fet pels projectes d'aprenentatge servei es deu a les aportacions que proporcionava. Pere Farrés ho resumeix en un article que volem recordar a tall de resum.⁸ Com hem comentat abans, és un factor de canvi en la manera de veure i tractar les persones amb discapacitat per part de la societat que els envolta. A la vegada, per a les persones participants esdevé una eina per estimular la seva autoestima en demostrar-los la importància de la seva ajuda i de la seva capacitat de servei. D'altra banda, s'ha mostrat que és una eina metodològica facilitadora de l'aprenentatge que aporta experiència, vivència, motivació i funcionalitat. També s'aplica en un context pràctic en el qual es poden potenciar i promoure les competències bàsiques recollides en el currículum. Per tots aquests motius, el centre Xaloc continua apostant per tirar endavant projectes d'aprenentatge servei i d'altres col·laboracions amb el seu entorn.

2. Els projectes i la seva organització

Com es desprèn de l'explicació anterior, són moltes les col·laboracions i els projectes d'aprenentatge servei que s'han dut a terme des del centre. Per això volem dedicar aquest apartat a explicar tant els projectes que ofereixen serveis a entitats externes, com els que els ofereixen al mateix centre. No podem abordar en detall tots els projectes, tot i que els podeu consultar en altres publicacions,⁹ però n'explicarem els elements més destacats de cadascun, que poden ser aprenentatges útils extrapolables a altres projectes similars.

També ens sembla interessant explicar quin encaix tenen aquests projectes dins del currículum de l'etapa 16-20, ja que, com s'ha vist, totes aquestes propostes estan vinculades a alguns dels crèdits de formació que cursen els

⁸ Es pot consultar en línia al web del Centre Promotor de l'Aprenentatge Servei:

<http://www.aprenentatgeservei.org/intra/aps/documents/APS%20i%20educacio%20especial.pdf>

⁹ Hi ha descripcions de diverses experiències al web del Centre Promotor a l'apartat «Experiències».

alumnes. Inicialment, van reservar els divendres al matí per fer aquest tipus d'activitats a l'hora de Pràctiques de participació ciutadana, en què es feien diferents col·laboracions durant el curs. En ampliar-se el nombre de projectes, van començar a dedicar-hi també altres moments de la jornada.

Actualment, la major part dels serveis que Xaloc ofereix a altres entitats estan encabits dintre de quatre crèdits: una part important vinculats a les Pràctiques de participació ciutadana, de l'àmbit social, i al crèdit de Manipulacions, dins de l'àrea de formació professionalitzadora; d'altres a través dels crèdits específics segons la via formativa dels alumnes de formació en hostaleria —dins de la Formació de servei de bar i restaurant, Indústria alimentària i Tècniques culinàries—, o bé en Transició a la vida adulta —a través del crèdit de Vida a la llar. Tot i que destaquem que majoritàriament es vinculen a aquests crèdits, segons el curs i les possibilitats de col·laborar amb alguna entitat o algun projecte concrets, n'hi pot haver d'altres que incloguin alguns dels seus continguts vehiculats mitjançant algun aprenentatge servei.

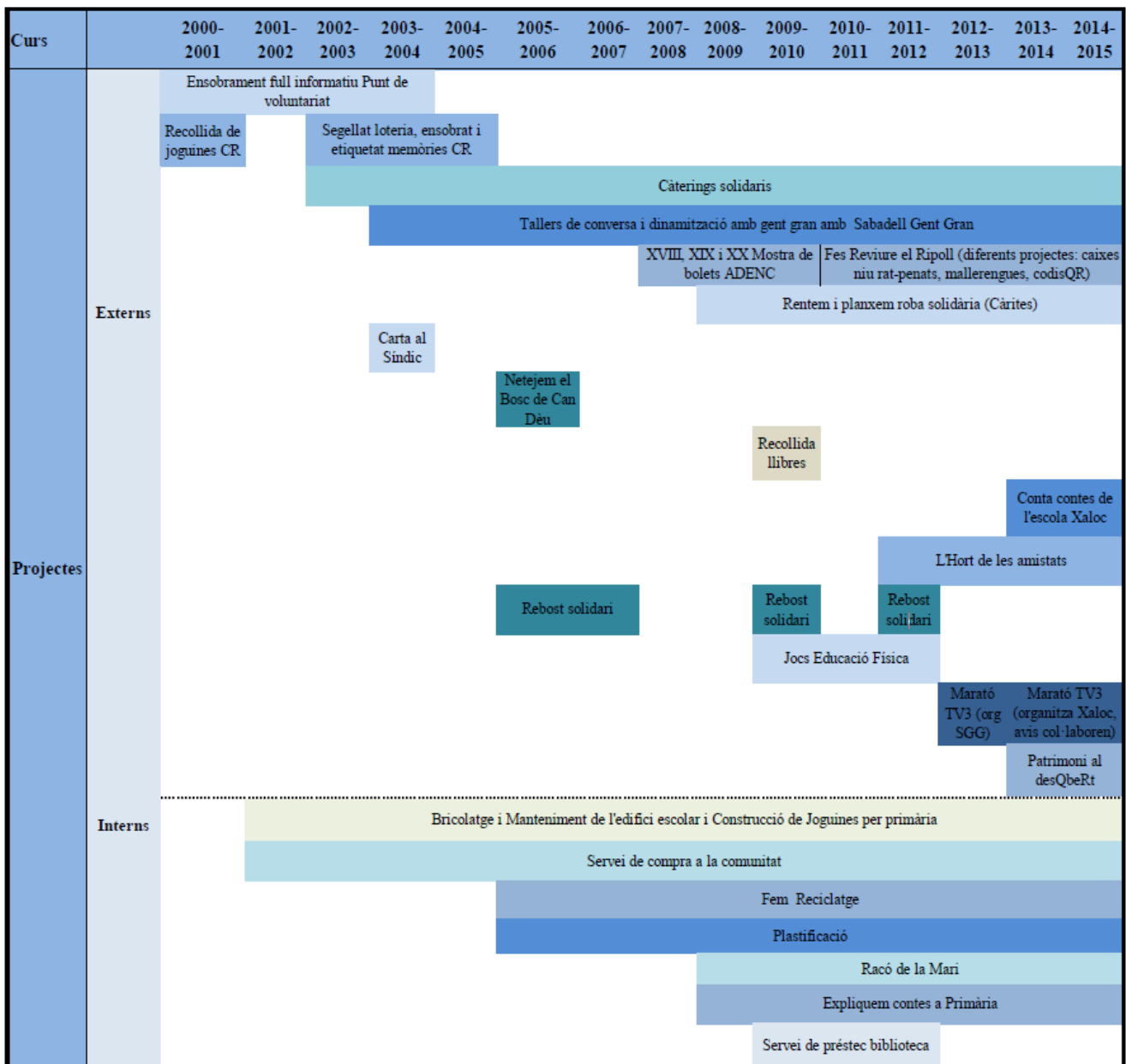
No tots els alumnes fan tots els projectes, ja que segons els seus interessos, necessitats i capacitats segueixen un itinerari o un altre, i també els pot ser convenient passar per diferents projectes. Per exemple, les Pràctiques de participació ciutadana les fan alumnat del PFI d'hostaleria, per començar a treballar aquestes habilitats de relació i de contacte amb un possible entorn laboral, però també hi assisteixen alguns dels nois que fan Transició a la vida adulta i que tenen un nivell alt d'habilitats socials. Es deixen els projectes amb habilitats més manipulatives perquè les facin principalment joves del curs pont i els de Transició a la vida adulta, vinculat a una possible inclusió en una empresa de manipulacions industrials o centres especials de treball.

El professorat inicialment presenta les propostes de projectes d'aprenentatge servei a les assemblees que es fan amb tot el grup, i els expliquen què es farà i quines són les motivacions per fer aquesta tasca, quins aprenentatges s'espera que assoleixin i l'aportació a la societat que comporta. Per al professorat és important que siguin conscients del que fan i més tenint en compte que són ells els que trien fer el projecte o no. La premissa que han de fer un servei existeix, però si el grup no vol dur a terme algun projecte concret s'estudia la possibilitat de canviar-lo per un altre. Un any van tenir un grup d'alumnes als quals no els cridava gens l'atenció el projecte amb Sabadell Gent Gran. Per a ells va ser una pena: és un aprenentatge servei que fa anys que duen a terme, amb una relació excel·lent amb l'entitat i que aporta molt als alumnes. Tot i aquests beneficis, van trobar que no era bo forçar-los a fer el projecte i s'hi van

adaptar generant un altre projecte amb una associació de protecció de la natura, i el curs següent van reprendre el projecte de la gent gran sense problemes, perquè hi continuen apostant com a millor opció per als alumnes.

Línia temporal dels projectes

Projectes externs

Campanya de recollida de joguines amb la Creu Roja (2003-2004):

«Una joguina per a tothom». Aquesta activitat estava pensada per treballar majoritàriament habilitats manipulatives a la vegada que per Nadal recollien joguines per a infants amb menys recursos econòmics. Volien que als alumnes se'ls reconegués la tasca que feien i que els fos útil per demostrar experiència laboral. Per aconseguir-ho rebien una carta en què s'explicitava la seva participació en el projecte i quines activitats s'havien dut a terme.

Preparació de correspondència per als socis de la Creu Roja, el Punt del Voluntariat de Sabadell i per a l'AMPA de l'IES Escola Industrial.

Amb la intenció de treballar habilitats de manipulació —principalment ensobrar i etiquetar—, des del centre es posen en contacte amb el Punt del Voluntariat per oferir aquest servei. Són diverses entitats les que al llarg del temps l'han fet servir —el mateix Punt, la Creu Roja i l'AMPA d'un institut de la ciutat—, amb valoracions molt positives per la utilitat i l'estalvi que els comporta.

Davant de la preocupació del professorat que els alumnes no acabessin de veure el resultat del seu servei, amb l'ajuda de la Creu Roja, en acabar el projecte van anar a visitar un dia les seves instal·lacions. Aquesta visita pretenia relacionar la seva tasca amb la tasca més global d'ajuda que fa l'entitat. Fer-los veure que la seva aportació ajudava l'entitat a funcionar.

Muntatge de l'exposició de bolets feta per l'Associació per la Defensa i l'Estudi de la Natura (ADENC).

Des del curs 2007-2008 han col·laborat diverses vegades amb l'ADENC de Sabadell segons les possibilitats i necessitats que la mateixa associació ecologista els traslladava i en les quals ells veien potencialitats per treballar algun aprenentatge.

La primera va ser el muntatge d'una exposició de bolets. Els estudiants segueixen les instruccions que dóna l'associació per preparar taules, expositors i tot el material necessari per dur a terme l'exposició. Des del centre es vincula al crèdit d'Orientació laboral, en què amb el suport de la fisioterapeuta del centre es treballen els riscos laborals i l'educació postural —les bones postures per manipular càrregues i per a l'ús d'eines—, i també altres actituds que cal considerar en un entorn laboral. Des del centre valoren molt positivament que aquests aprenentatges es poguessin fer en un entorn en què es podien posar en pràctica i després poder-los corregir en un entorn real.

Tot i que per a ells aquest projecte era molt interessant, va finalitzar ja que depenia del finançament de l'ADENC per dur-lo a terme. Consideren que va ser important aprofitar l'oportunitat; quan es va acabar, no van tenir problemes per substituir-lo per altres possibilitats.

«Fes reviure el Ripoll» amb l'ADENC. En deixar-se de muntar l'exposició de bolets i per mantenir el treball pràctic d'aprenentatge de riscos laborals associats al projecte, van idear una nova col·laboració amb l'ADENC per netejar i condicionar l'entorn del riu Ripoll. Aquest servei es donava de manera conjunta amb Xalest, una altra escola d'educació especial del municipi, i es feia els divendres cada quinze dies.

El servei va començar el 2012 i inicialment va implicar arrencar espècies invasores —principalment nyàmeres i canyes americanes— i recollir escombraries. D'aquesta manera, als aprenentatges de riscos laborals se sumaven els de jardineria i hort, ja que es treballava la discriminació de males herbes i l'ús d'eines de jardineria.

En veure la potencialitat de la col·laboració, van decidir ampliar-la amb dos serveis més. Per fomentar i protegir la fauna es va proposar als alumnes de Xaloc la construcció i instal·lació de caixes niu per potenciar la nidificació d'ocells insectívors i ratpenats. Aquesta activitat es vehiculava a partir del crèdit de Tecnologia, en què es fan activitats de fusteria, i va agradar molt als alumnes.

Cal destacar que des de l'ADENC i algunes publicacions locals es van fer bastant ressò del projecte. Veure aquestes notícies era molt gratificant per als joves, que sentien reconeguda la seva tasca. Per això retallaven i fotocopiaven les notícies o les compartien des del blog de l'etapa per fer-les arribar als joves i a les seves famílies. També era una manera de compartir aquesta informació amb les famílies i fer que els joves l'expliquessin a casa posant en pràctica habilitats comunicatives.

Finalment, també dins d'aquest projecte, va sorgir la proposta de muntar tres recorreguts o itineraris al voltant del riu (un d'esportiu, un de patrimonial i un altre de natura), conjuntament amb les altres dues escoles d'Educació especial de Sabadell. Els alumnes, des dels diferents crèdits havien d'idear els diversos itineraris, gravar-se en vídeo explicant-los o fent recomanacions. La idea original era muntar els tres recorreguts a l'entorn del riu amb fites que incloguessin un codi QR vinculat als vídeos perquè les persones poguessin fer els exercicis, valorar els espais patrimonials i els elements de natura seguint els recorreguts amb el seu dispositiu mòbil. No van poder dur a terme el projecte, per manca de finançament, però van

reconvertir-lo aprofitant un projecte de la regidoria d'educació de l'Ajuntament de Sabadell anomenat "Patrimoni al desQobeRt". Van participar-hi, conjuntament el primer any, amb l'escola-taller Xalest (també d'educació especial), fent un vídeo de presentació global de l'entorn del riu Ripoll.

«Patrimoni al desQobeRt». En aquest projecte participen cinc instituts diferents de la ciutat; pretén que cadascun faci recerca i divulgació sobre el patrimoni de la ciutat mitjançant plaques amb vídeos enllaçats amb codis QR. En certa manera, el projecte anterior va inspirar-se en aquesta idea que s'ha dut a terme a diversos municipis i que a Sabadell es coordina dintre del programa «Ciutat i Escola» promogut per una xarxa educativa de més de seixanta-quatre entitats agrupades al Consell d'Entitats Ciutat i Escola.

En aquest projecte, els alumnes han d'elaborar un anunci promocional d'un edifici patrimoni de la ciutat que hagin investigat, que es divulgarà a la placa d'entrada. Mitjançant aquesta activitat, es treballen competències lingüístiques i audiovisuals, i també la cerca i el tractament de la informació. El projecte dura tot un curs: al primer trimestre es forma el professorat perquè pugui conduir el projecte i durant els dos següents, es desenvolupa l'activitat perquè es pugui presentar cap a final de curs. Com que es tracta d'una activitat en què participen diversos centres de la ciutat, es coordina des dels serveis educatius municipals i es fa una activitat conjunta de tancament i reconeixement del projecte. Hi assisteixen representants polítics de la ciutat i professionals dels diversos edificis per als quals fan el servei —l'Arxiu Històric de la ciutat, biblioteques, esglésies, parcs, mercats, etc.—, professorat i alumnat de tots els centres. Es fa l'estrena oficial de tots els vídeos presentats pels mateixos alumnes, i professionals dels edificis i dels serveis educatius agraeixen als alumnes aquesta aportació a la ciutat.

Recollides d'aliments. Amb la intenció de potenciar les habilitats socials i comunicatives i treballar la conscienciació sobre les situacions socials que viuen persones del seu entorn, es va decidir participar en recollides d'aliments. Hi han participat ajudant el Rebost Solidari de Sabadell i, en una altra ocasió, col·laborant amb uns supermercats amb la campanya «Una poma per la vida». Aquesta col·laboració implica recollir a l'escola menjar durant un mes per portar al Rebost. Aprofiten per treballar habilitats comunicatives fent tasques de difusió oral de la campanya per les classes i de difusió escrita a les famílies, i també per posar en pràctica habilitats matemàtiques de classificació i treball del pes i les quantitats.

Perquè els alumnes puguin visualitzar els resultats del servei se'ls convida al Rebost un dia per veure'l en funcionament quan es distribueixen els aliments, i es donen dades sobre les quantitats finals recollides durant la seva col·laboració.

Recollida de llibres per a l'ONG Interlibros. Aquesta activitat també va anar en la línia de treballar les habilitats comunicatives i manipulatives a la vegada que es recollien llibres infantils i juvenils per a entitats de l'Amèrica Llatina dins del projecte «+Cultura». La idea de fer aquesta campanya va sorgir del neguit d'un alumne que va comentar durant una assemblea que a la televisió havia vist una notícia sobre països en situacions de risc on les persones no tenien accés a aliments ni a educació. A partir d'aquí van anar desenvolupant el tema i el van convertir en una proposta d'ajuda. Destaquen que de projectes puntuals d'aquest tipus se n'han fet diversos durant els anys i els van canviant perquè busquen que sorgeixin de les inquietuds i dels interessos dels mateixos alumnes.

Durant el projecte van contactar amb una ONG de Nicaragua i es va organitzar un servei per enviar-los llibres. El treball dels alumnes consistia a fer una base de dades amb tots els títols i la seva classificació perquè arribessin bé a la seva destinació. Aquest projecte també va tenir ressò en la premsa local, i van aconseguir col·laborar amb una empresa d'enviaments que va fer possible la gratuïtat del servei.

«Rentem i planxem roba solidària» amb Càritas. Rentem i planxem roba solidària sorgeix el curs 2007-2008 dins de la formació de Transició a la vida adulta, en què es treballen habilitats per a la vida a la llar. El centre disposa d'uns espais condicionats com estances d'una llar —espai de cuina, de rentar, llits, etc.—, i treballaven les activitats de rentar i planxar com a activitats formatives. Va sorgir la idea de col·laborar amb el rober solidari de Càritas per aprofitar aquesta activitat que ja feien i fer un servei a l'entitat de rebre la roba preparada per distribuir-la a famílies o per vendre-la neta, planxada i classificada per talles a la botiga. Aleshores van gestionar un conveni formal amb l'entitat i van iniciar un punt de recollida de roba a l'escola.

Mitjançant aquesta activitat, els alumnes no només aprenen a posar rentadores, sinó que treballen classificacions, graus de temperatura de la rentadora, etiquetatge, entre d'altres. D'aquesta manera, l'alumnat aprèn a fer tasques de vida a la llar i és conscient que està col·laborant fent una tasca solidària per a la gent que ho necessita.

Per al bon funcionament del projecte i per cuidar la relació amb l'entitat, ha estat crucial establir vies de comunicació entre el centre i Càritas, cosa que ha fet que s'hi anessin introduint modificacions al llarg del temps. Per exemple, inicialment era alumnat acompanyat de professorat del centre que portava la roba a l'entitat, però van valorar que els implicava massa temps i no era una estona ben aprofitada pels alumnes. Per aquest motiu, van demanar a Càritas si la podien recollir al centre i van acordar fer-ho. Durant els primers dies van sorgir problemes, ja que els alumnes van observar que aquesta roba que ells havien rentat i planxat amb molta cura no la carregaven amb prou delicadesa. Gràcies a unes bones vies de diàleg, aquest problema es va comunicar a les persones encarregades i es va solucionar immediatament perquè els alumnes poguessin sentir més valorada la seva feina.

Càterings solidaris. Aquest projecte el fan els alumnes que cursen el PFI d'hostaleria. Per posar en pràctica els seus coneixements com a cuiners i cambres preparen càterings que s'ofereixen a entitats diverses amb pocs recursos. Comenten que, pel que fa a aprenentatges, és una pràctica molt potent perquè implica posar-se en una situació real i organitzar des de la compra, l'elaboració, el muntatge fins al servei d'un càtering, però els costa que els alumnes vegin el servei a la comunitat que fan. Per això, prèviament, els expliquen quina entitat rep el càtering i per quin motiu. Per exemple, anualment n'organitzen un per a una escola amb pocs recursos en què els alumnes no es poden permetre un viatge de final de curs i fan una trobada final amb les famílies per acomiadar els alumnes que deixen el centre. Els fan veure que si no fos per aquest servei aquestes persones no tindrien accés a aquest tipus de celebració, ja que ells només assumeixen les despeses del càtering. Altres entitats amb les quals han treballat són associacions de col·lectius de persones immigrants o amb alguna discapacitat.

Tot i que és comú que el servei sigui fora de l'horari lectiu, sí que totes les tasques de preparació es duen a terme dintre de l'horari escolar. Per al professorat implica una dedicació de temps fora de l'horari laboral, cosa que els alumnes valoren i la majoria hi participen sense problemes.

Tallers d'expressió intergeneracionals amb Sabadell Gent Gran. Aquest és un dels primers projectes que van fer i que encara té lloc cada any durant els divendres del segon i tercer trimestre del curs, dins les Pràctiques de participació ciutadana, amb una residència de gent gran ubicada a prop del centre. Durant la col·laboració, els alumnes fan d'animadors socioculturals organitzant activitats per fer amb els usuaris de la residència. Són diverses les activitats que s'hi fan cada curs, ja que les

proposen els alumnes, i intenten que estiguin adaptades al grup que participa en el projecte, tant a les capacitats dels joves com de la gent gran. En aquesta línia, s'han fet tallers de memòria, ball, gimnàstica, jocs de taula, manualitats, entre d'altres.

Normalment, hi participen un grup d'aproximadament 10 estudiants que poden tenir dificultats importants amb els aprenentatges més acadèmics i no saber ni llegir ni escriure, però que tenen molta capacitat per ajudar, preocupar-se perquè els altres estiguin bé, portar una cadira de rodes si cal, si l'avi diu que és sord tenen paciència, etc. Amb aquests alumnes es treballen principalment les habilitats socials i comunicatives, l'autoconeixement i l'autoestima. Aprenen a fer servir el Movie Maker, el Power Point, treballen el llenguatge, les seqüències temporals i les presentacions.

Una de les primeres activitats que fan és una presentació en què cadascú explica la seva història personal: qui són, què estudien, quin ha estat el moment més feliç de la seva vida, quines són les seves aficions. Mitjançant aquesta explicació, es treballa la consciència sobre les pròpies capacitats, les dels alumnes i les dels avis, que a vegades poden ser semblants, o amb discapacitats reconegudes iguals poden arribar a fer coses bastant diferents. Després, ofereixen tallers variats preparats pels alumnes. Si són pocs alumnes els preparen divendres al matí i més tard van a la residència, i si són molts, o es tracta d'alumnes amb més dificultats, que necessiten més temps per preparar les activitats, es parteixen en dos grups i s'alternen per anar-hi un divendres cada grup. Normalment, solen acabar el projecte gravant un vídeo o reportatge audiovisual de recull d'imatges, perquè saben que és una activitat amb un component lúdic i de relació important per a tots els participants.

El projecte ha anat afegint activitats durant els anys que donen més consistència als aprenentatges. Actualment, una persona de la residència fa una formació de geriatria bàsica amb els alumnes, en què fa una introducció a les consideracions que han de tenir amb la gent gran. També es consciencia els avis sobre els alumnes que aniran a veure'ls i les seves discapacitats perquè també puguin valorar l'esforç i la tasca que fan. A més, han pogut observar que inicialment els avis veuen els alumnes com persones amb discapacitat i pensen que són ells qui els ajudaran, però després veuen que els alumnes els poden aportar alguna cosa i canvia la seva visió sobre la discapacitat.

Per avaluar el projecte han creat unes graelles per recollir les valoracions individuals dels alumnes respecte al seu nivell de participació, implicació,

etc. La informació la recull el professor que els acompanya, que antigament era el seu tutor i ara intenten diversificar les persones que hi van perquè hi pugui participar més gent i donar-li continuïtat en cas que ell no tingui temps per dedicar-hi.

Cada any continuen perquè valoren molt positivament la relació que es dóna amb les persones grans, i la possibilitat que ofereix el projecte per treballar aprenentatges. A més, ens remarquen en un parell d'ocasions que, gràcies a aquest projecte, hi ha alguna alumna que s'ha quedat a treballar a la cuina de la residència. Gràcies al fet de conèixer-la, van veure com es relacionava, com funcionava i ara treballa amb ells.

Neteja del bosc amb l'Espai Natura de la Masia Can Deu. Com s'ha explicat anteriorment, un any van tenir un grup de set alumnes que, pels seus interessos i caràcters, no es van interessar pel projecte dels avis, tot i els esforços del professorat per fer-los veure els aprenentatges i la part enriquidora de l'experiència. Com que consideren que quan és així s'ha de buscar una altra opció, van contactar amb una casa de natura i van canviar els divendres a la residència per anar a netejar el bosc de Can Deu. Es va considerar una activitat adequada per a aquests alumnes, als quals convenia passar estones en un entorn natural exterior, i també per capacitar-los i treballar la responsabilitat.

«L'hort de les amistats». Els alumnes del curs pont fan un tastet d'oficis abans de decidir què els interessa o convé més com a formació. Un dels que exploren és la jardineria. Amb aquest projecte aprenen a fer servir eines de jardineria i ho ensenyen als nois de l'Escola Immaculada amb qui comparteixen la tasca de crear un hort. Ells treballen els aprenentatges al centre i després són els qui ensenyen als més petits.

Marató de TV3. Fa alguns cursos que han començat a col·laborar amb la Marató que fa TV3, la qual no és un aprenentatge servei específicament, però que des del centre vinculen a aprenentatges concrets i els serveix per treballar-los. Els alumnes s'informen sobre la causa de la Marató i fan diferents activitats de sensibilització i recollida d'aportacions segons l'any. Durant aquests anys, han fet xerrades a escoles, paradetes amb xapes de Nespresso, un quinto solidari, tallers de precisió, de memòria, partits de *boccia*, contacontes amb col·laboració dels avis de la residència, proves esportives a una gimcana, entre d'altres.

Es distribueixen per grups per arribar a fer les diferents feines i busquen la vinculació a les habilitats o als coneixements que necessiten treballar perquè no només sigui recollir diners per a la marató o sensibilitzar sobre la

causa que es prioritzi aquell any, sinó que els serveixi per treballar habilitats socials, comunicatives, matemàtiques, etc. Dediquen tota una primera part del projecte a explicar-los què s'espera d'ells, quines habilitat es treballaran i els motius del que poden aportar. Des de setembre n'estan assabentats i comencen a organitzar-se per fer l'activitat cap al mes de desembre.

Els contacontes de l'Escola Xaloc. Dins del programa «Ciutat i Escola» els alumnes de secundària expliquen i interpreten contes tradicionals per a alumnes d'educació infantil d'altres escoles de Sabadell, a l'auditori de la Biblioteca del Nord. Per a ells és una activitat interessant i motivadora per treballar la lectura. També acaben l'activitat amb la proposta d'un taller de màscares relacionades amb el conte explicat.

Compartir activitats d'EF amb escoles de primària. En aquesta activitat, un grup d'alumnes de secundària s'aprenia les instruccions d'un joc i anaven a explicar-les a l'escola Can Deu, als nois de sisè. En aquesta ocasió, van decidir explicar el joc de les bitlles catalanes i jugar amb ells, i els alumnes de 6è van explicar-los com jugar a hoquei.

Carta al síndic de Greuges. Amb l'objectiu de treballar habilitats lingüístiques i també per fer un treball de reconeixement de les pròpies capacitats, un grup d'alumnes de l'etapa 16-20, amb l'ajuda d'un professor, van decidir redactar i enviar una carta al síndic de Greuges titulada «Nosaltres no volem ser minusvàlids», de la qual us en reproduïm una part.

«Som sis alumnes de 17 a 18 anys de l'escola d'educació especial Xaloc de Sabadell i ens estem formant per entrar a treballar en empreses d'alimentació o en centres especials de treball. Fem un crèdit que es diu Pràctiques de participació ciutadana, i un altre que es diu Autoconcepte i autoestima. Hem treballat la importància de conèixer-nos a nosaltres mateixos i hem après que tenim dificultats, però que som persones que som vàlides per a moltes coses i útils per a la societat.

Us escrivim aquesta carta perquè ens volem queixar de l'ús que es fa de la paraula *minusvàlid*, sobretot en el món del treball i de les lleis, quan es tracta persones com nosaltres. Aquesta paraula ens recorda altres paraules que no ens agraden, com *subnormal*, *retrassat mental*, *disminuït*, etc. La gent no reconeix la diferència. Tots som diferents, tothom és com és i ho hem d'acceptar, però ens agrada que ens tractin igual que els altres, que no ens tinguin llàstima, i que ens ajudin si ho necessitem.

Ens agradaria que en els contractes de treball, en algunes ajudes, en algunes lleis i algunes associacions traguessin aquesta paraula (*minusvàlids*) i la canviessin per *persones amb discapacitat*. Sabem que tenim problemes, però som persones com tothom.»¹⁰

¹⁰ Fragment de la carta facilitada des del centre.

Aquesta carta volia aconseguir un canvi en la nomenclatura dels contractes i d'altres documents administratius que han d'emplenar les persones amb discapacitat per fer alguns tràmits, alguns dels quals han estat revisats i corregits.

Projectes interns

Bricolatge i manteniment de l'edifici escolar. Durant el curs 2005-2006, després de diverses experiències d'aprenentatge servei amb altres entitats amb bons resultats, van crear serveis dintre de l'escola. Van aprofitar tasques i aprenentatges que ja es feien a diversos crèdits, com és el cas del bricolatge i reparacions bàsiques que es feien a Tecnologia, per oferir un servei al mateix centre; en aquest cas, el de brigades de manteniment de l'edifici escolar. Per fomentar el treball en equip es creen grups de tres o quatre alumnes per brigada, que són coordinats pel professor de Tecnologia que els ensenya com han de fer servir les eines i ells s'encarreguen de fer les tasques. Els professors poden demanar o notificar una reparació senzilla —endolls, cables, pintura, etc.— o bé que s'instal·li una prestatgeria o pissarra mitjançant uns fulls d'assistència tècnica, similars als que es podrien trobar en una empresa. A una brigada se li assigna la tasca, la fa i torna el full al professor perquè en signi la conformitat i faci una valoració, que se sumarà a l'avaluació més àmplia dels aprenentatges que faran amb el professor de Tecnologia.

Fusteria per fer joguines o materials de diversitat funcional. També des de l'àrea de tecnologia, i tot fent aprenentatges de fusteria, dediquen una activitat a fer joguines per als alumnes de primària. Les professores d'infantil no sempre trobaven material manipulatiu adequat per al joc dels alumnes de l'escola i d'aquesta necessitat sorgeix la demanda a l'alumnat de l'etapa 16-20. Recullen la demanda i, amb l'ajut del professorat, pensen les possibles solucions i les executen.

Servei de préstec amb la Biblioteca del Nord de Sabadell. El van dur a terme durant uns cursos els alumnes de secundària. Passaven per les classes demanant les peticions de llibres que necessitaven els professors, cosa que potenciava les seves habilitats comunicatives —haviem d'identificar les persones, saludar-les, fer la comanda, etc.—, i després anaven a la biblioteca a buscar aquest material, la qual cosa implicava la capacitat d'orientar-se, de trobar els llibres segons els títols, etc. Aquest projecte, que ofería un servei molt útil als docents, es va deixar de fer perquè consideraven que l'esforç dels alumnes donades les seves afectacions era

més gran del que l'aprenentatge els aportava. A més, van considerar que per a ells era difícil evidenciar de manera clara quin era el servei que feien.

Compra per a la comunitat. Aquest projecte el duen a terme els alumnes de l'etapa que es preparen per anar a centres especials de treball. El professorat fa comandes, els alumnes les passen a llistes amb les seves respectives quantitats i van a la botiga a comprar-les. Han de reconèixer els productes, lligar-los amb la llista i amb les quantitats demanades. D'aquesta manera, es treballen matemàtiques, lectura, escriptura, desplaçaments i altres aprenentatges.

Expliquem contes a primària. De la mateixa manera que van a altres centres a explicar contes, també ho fan dintre del seu centre escolar. Preparen una lectura que els proposen els mateixos alumnes a la sessió de llengua, i la comparteixen amb els alumnes de primària i infantil.

Plastificació i enquadernació de documents per a la comunitat. Dintre del treball de les habilitats manipulatives i comunicatives, un dels serveis que ofereixen és la plastificació i enquadernació de documents per a la comunitat segons la demanda de la resta de professionals del centre. Se n'encarreguen els alumnes de Transició a la vida adulta amb grans afectacions motores i cognitives. Demanen a cada aula les peticions que fan mitjançant uns plàstics amb les fotografies i amb el nom de la persona que demana la plastificació, fan l'activitat i la retornen a cada persona.

Servei d'esmorzars i restaurant Racó de la Mari. Els alumnes del PFI d'hostaleria tres cops per setmana organitzen un servei d'esmorzars al centre i un cop per mes ofereixen un dinar a un grup de professors. Oferir aquest servei els dóna la possibilitat de posar en pràctica els aprenentatges de tècniques culinàries que estan fent a la seva formació, i per als professors significa tenir la possibilitat d'esmorzar al centre un dia a la setmana i no haver de sortir fora. Està encabit dins del projecte integrat que han de tenir els PFI. Els professors després n'avaluen la presentació, el menjar i el servei.

Fem reciclatge. Hi ha dos grups que fan tasques relacionades amb el reciclatge. Per una banda, els alumnes de secundària duen a terme una auditoria ecològica de les classes, que consisteix a detectar les quantitats de paper de plata que es gasten a l'esmorzar. Per l'altra, els alumnes de Transició a la vida adulta més afectats fan les tasques de recollida de papers i buidatge de les papereres de reciclatge del centre. També porten altres materials a les deixalleries mòbils. Es busca transmetre els valors associats al reciclatge i la protecció del medi ambient, a la vegada que es

treballa l'autonomia i la responsabilitat de dur a terme una rutina aplicable a la vida a la llar.

A més, com que es vol agrair i reconèixer la seva aportació a la vida del centre, i així fomentar-ne positivament l'autoestima, un cop l'any se'ls convida al despatx de direcció per fer aquest acte d'agraïment i valoració.

3. Elements en la construcció d'un projecte global

A l'Escola Xaloc tenien els objectius molt clars des de l'inici: aconseguir desenvolupar tant com poguessin les competències dels alumnes perquè puguin ser ciutadans de ple dret, puguin tenir una feina i sentir-se realitzats, i tinguin una participació social de qualitat. Aquestes idees eren clares i compartides per tot l'equip docent que va idear i posar en marxa l'etapa 16-20 del centre, i per poder-les fer realitat van veure en els projectes d'aprenentatge servei una gran potencialitat, que ha esdevingut una peça important del seu dia a dia.

Hem pogut observar que l'EEE Xaloc presenta alguns mecanismes de funcionament que han facilitat la posada en marxa d'un nombre elevat de projectes d'aprenentatge servei que tenen lloc al centre i que tenen un paper destacat pel seu bon funcionament. En aquest apartat, intentarem identificar quins són aquests elements i quines recomanacions es poden fer per implementar-los.

Autonomia per decidir continguts i adaptar el funcionament

Tenir la possibilitat de crear l'etapa 16-20 des del començament i en un moment en què no existien projectes similars va ser un avantatge. Si bé havien d'assegurar un currículum, principalment en la formació reglada d'hostaleria, tenien bastant marge per modificar-lo segons les necessitats que trobaven en els seus alumnes i per poder fer-lo segons les possibilitats que oferia l'entorn. Per tant, valoren que l'autonomia amb la qual han pogut funcionar ha estat un factor clau que els ha permès tirar endavant l'etapa i

poder incloure-hi els projectes i les maneres de funcionar que consideressin les més adients.

Currículum i eines d'avaluació ben definits. Han ideat molts dels crèdits que componen el currículum de les diferents vies de l'etapa 16-20 i han gaudit d'un alt grau d'autonomia. Però aquesta autonomia no els fa quedar exemptes de fer una important tasca de definició dels continguts que s'han de treballar en cadascun dels crèdits. Tenir el currículum ben detallat els ha ajudat que els projectes poguessin trobar un bon encaix i en facilita la justificació. A més, conèixer específicament el que es treballa a cada projecte possibilita fer un seguiment més acurat dels alumnes respecte a cada contingut. Per fer-ho tenen definides rúbriques i eines d'avaluació (fitxes d'observació per al professorat, qüestionaris per als alumnes, etc.) que utilitzen per poder recollir la diferent informació segons el projecte.

No tothom fa els mateixos projectes ni les mateixes activitats en els projectes. Segons les necessitats del seu alumnat, participen en un projecte o en un altre o dins del mateix projecte poden fer tasques diferenciades. No esperen que tots els alumnes facin tots els projectes d'aprenentatge servei, sinó que són flexibles per adaptar-los al que necessitin els alumnes. A més, dins dels projectes poden fer activitats diferenciades, ja que els projectes engloben tasques variades. No esperem mai el mateix de tots els alumnes, són diferents i les seves necessitats són diferents.

Inspecció com un acompanyament. Destaquen que han tingut la sort de tenir inspectors que han donat suport a aquestes actuacions, tot i les dificultats que s'han trobat pel camí. Han pogut veure la inspecció «no com quelcom que ve de dalt, sinó com un company de feina que veu les problemàtiques i aconsella sense aturar els projectes en funcionament» (P. F., E02:03:50). Han donat la possibilitat de fer canvis i adaptacions si eren necessàries.

Ràtio alumnes-professorat adequada. Consideren que han pogut dur a terme aquestes adaptacions i són capaços de recollir observacions per avaluar els alumnes de manera individualitzada, gràcies al fet que són grups reduïts d'estudiants. Consideren que sempre seria millor més suport docent, però alhora que els grups mantenen un nombre d'alumnes que permet fer-ne un seguiment individualitzat.

Professorat assignat a cada tasca. Creuen que ha estat important que hi hagués persones específiques encarregades de cada projecte i que, havent definit unes línies bàsiques, tinguessin un ampli marge de maniobra en les

decisiones pràctiques sobre l'aprenentatge servei que supervisaven. Com que es tracta d'un equip estable i cohesionat, no els ha comportat problemes quan ha estat necessari fer un canvi en les persones encarregades. Durant un temps, han compartit el projecte qui el deixava i el nou encarregat, i així se'n facilitava el traspàs i la continuïtat.

Dotar-se dels espais i dels recursos adequats

Un dels factors que per a ells ha facilitat que es duguessin a terme aquests projectes ha estat la possibilitat de gaudir d'uns espais i recursos (horaris i materials) adequats, i destaquen alguns mecanismes que els han ajudat en aquesta línia.

Cerca conjunta de recursos. En tractar-se d'un centre propietat de les famílies i del professorat, aquests també es veuen implicats en la cerca de recursos econòmics per al centre, ja que l'entenen com a propi. La junta decideix quines actuacions poden dur-se a terme i, especialment, el professorat s'implica de manera activa en la cerca de vies per poder finançar-les. S'encarreguen de demanar subvencions, préstecs, presentar-se a premis, buscar finançament d'empreses o fundacions privades, quan alguna actuació —dintre de les quals hi ha els projectes— ho requereix. A més, valoren que presentar-se a aquestes convocatòries ha motivat que actualitzessin i milloressin els documents escrits que tenen sobre els projectes, tasca que possiblement sense aquesta «obligació» hauria pogut veure's relegada per altres activitats del dia a dia i que és necessària per al bon funcionament dels projectes.

Aprofitament dels recursos existents. Des del centre tenen la intenció de dur a terme projectes d'aprenentatge servei i aprofiten altres propostes existents que inicialment no es plantegen com projectes d'aprenentatge servei per transformar-les. Projectes com «Ciutat i Escola» o experiències com la Marató són un bon exemple d'aquests casos, en què el servei i una part de l'aprenentatge estan previstos, però ells fan un reforç important d'aquesta segona part per treure'n el màxim profit i convertir-los en activitats més completes amb la dinàmica dels projectes d'aprenentatge servei.

Flexibilitat horària d'alumnat i professorat. Alguns dels projectes depenen d'horaris d'entitats externes al centre que treballen a la tarda o alguna, fins i tot, en cap de setmana. Des de Xaloc es considera un gran avantatge que l'alumnat sigui més gran de setze anys, ja que poden dur a terme, després d'avisar-ne les famílies, algunes activitats fora de l'horari lectiu. També remarquen que molts professors per voluntat pròpia fan hores

extres fora de l'horari laboral. Sempre intenten que aquest nombre d'hores no sigui elevat , i en la mesura que és possible, es recuperen amb el seu horari, però admeten que no sempre s'aconsegueix.

Espais d'acord amb el que es vol transmetre. Aprofitant el canvi d'edifici que va tenir lloc fa deu anys, van estructurar l'espai d'acord amb la imatge que volien transmetre i la seva filosofia educativa. Van decidir conscientment no cobrir el pati, el qual és visible des de tots els edificis del voltant. Per a ells és important per aconseguir que les persones del barri visualitzin l'escola de manera natural, que puguin veure que els alumnes tenen discapacitats, que es fan contencions, que es viuen situacions complicades i no se n'amaguen, però també que juguen, corren i salten com en qualsevol pati d'escola. A més, en aquest edifici nou han aconseguit més espais oberts i sales més grans on les famílies o persones del barri poden sentir-se més acollides al centre si hi van a fer alguna activitat compartida amb els alumnes. Per a ells aquests nous espais reforcen les seves intencions amb els projectes d'aprenentatge servei de ser un centre obert al barri.

Aules taller i espais adients. Aquest edifici nou també els ha donat la possibilitat de disposar d'aules taller (cuina, espai de menjador, sala per rentar i planxar la roba, hort, taller de tecnologia, entre d'altres). Tenir aules adequades i de tipologia variada ha facilitat molts dels serveis que es duen a terme. També cal remarcar que aquests han estat considerats els projectes més adients, ja que es disposava d'aquests espais, que són determinats pel currículum que ja està previst que sigui treballat per l'alumnat.

Difondre l'experiència, reconèixer l'esforç i celebrar l'èxit

Des del centre es fan diverses actuacions de difusió que aconsegueixen efectes diferents: per una banda, donen a conèixer els serveis que fan els alumnes perquè puguin sentir-se reconeguts per la comunitat i, per l'altra, fan difusió d'una experiència pionera i innovadora en educació especial. Aquest darrer punt implica un reconeixement al professorat i a altres persones que participen en els projectes, i ajuda que sentin valorada la seva implicació.

Fer arribar els projectes a alumnes i famílies. Aprofiten les oportunitats de publicar —a diaris generals, revistes educatives, webs d'entitats o institucionals, o d'altres— per fer arribar als alumnes i famílies que el servei que han dut a terme ha estat ben valorat. Fan una còpia d'alguna notícia de

diari o fotografia i s'afegeix al dossier que els alumnes porten a casa amb periodicitat. També hi ha una publicació en paper que es fa dos cops l'any, la *Revista de l'EEE Xaloc*, i s'entrega a totes les famílies de l'escola. L'elaboren els alumnes, ja que, a més de ser una eina informativa ho és d'aprenentatge, i inclou informació sobre els aprenentatge servei que s'han dut a terme, fotografies, escrits dels alumnes, etc.

Celebracions i cloendes compartides. Si es dóna la possibilitat, quan acaba el projecte intenten fer alguna activitat de tancament amb tots els participants. Per exemple, amb la gent gran de la residència, cada curs fan un vídeo musical en què ballen i canten junts, molt ben valorat per tots perquè crea un ambient divertit i distès que fa que la gent gran vulgui que tornin un altre any. Ells mateixos reconeixen que un dels punts forts del projecte és que provoca un impacte emocional i funcional notable en tots els que hi participen. En aquest vídeo sempre intenten que s'esmenti el concepte *aprenentatge servei* i que ells siguin conscients que no només hi van per ajudar, sinó que també hi van per aprendre i que vegin la importància que ha tingut per als alumnes. Així mateix, alguns projectes d'aprenentatge servei que es fan durant el curs reben alguna petita donació de l'entitat —per als càterings, per a la construcció de gàbies, etc.—, i aquesta donació s'utilitza per fer alguna activitat durant el viatge de final de curs, com pot ser prendre's un gelat o anar a la discoteca. Se'ls consciencia que aquella activitat està vinculada als serveis que han fet i serveix per reconèixer la seva aportació i celebrar junts les activitats que han fet durant el curs.

Valorar premis i reconeixements externs. Durant aquests anys han rebut diversos premis i reconeixements oficials, com els que podem trobar al seu web i als mitjans interns de comunicació, molts dels quals estan vinculats a les activitats d'aprenentatge servei. També s'han fet altres tipus d'activitats de difusió que tenen un paper de reconeixement, com la seva participació en seminaris, conferències, grups de treball, muntatge d'exposicions —com la itinerant que actualment es fa a la ciutat de Sabadell sobre els deu anys d'aprenentatge servei al centre—, entre d'altres. Des del centre, totes aquestes activitats han estat enteses com una valoració de la tasca realitzada i com un indicador que la direcció que han pres és l'encertada, ja que, a més de donar-los bons resultats —com ells ja evidencien—, ha estat reconeguda per agents externs.

Eines de comunicació internes. Són un centre amb diferents etapes i professionals diversos en cadascuna, però sempre intenten mantenir una unitat de centre, tot i que, per motius pràctics, la majoria de reunions les fan per etapes. Algunes de les eines que els ajuden a mantenir aquesta

comunicació interna són *El Xalocaire* i TeleXaloc. El primer és un butlletí informatiu setmanal que es fa arribar al professorat per via telemàtica i que té per objectiu que tothom estigui al corrent del que passa al centre i generar més cohesió. Els professors encarregats canvien cada any i han de fer un recull de la informació rellevant que ha tingut lloc al centre, hi afegeixen algun vídeo d'algun projecte, participació a jornades, si algun curs ha iniciat alguna activitat nova al centre, etc. TeleXaloc, d'altra banda, és un programa trimestral que preparen els alumnes del curs pont i que s'emet en directe des del menjador del centre a totes les classes. S'hi recullen vídeos i informació de les activitats, entre les quals les d'aprenentatge servei, que fan els alumnes d'altres cursos i les donen a conèixer a tots els alumnes del centre.

Històries d'èxit. Durant les entrevistes als diferents professors del centre i professionals d'altres entitats que tenen contacte amb exalumnes de l'escola, ens han pogut fer arribar diverses històries d'exalumnes del centre que aconsegueixen trobar feina a partir de l'aprenentatge servei o de les pràctiques, que participen activament a entitats del seu entorn, i que per tant aconsegueixen l'objectiu de l'escola: la seva inclusió social activa. Aquestes històries els ajuden a transmetre que els seus objectius són possibles i adquireixen força com a símbols que fomenten la credibilitat en el projecte del centre i n'evidencien la potencialitat.

Fomentar un concepte compartit d'inclusió

Des de l'escola, hi ha una línia de treball compartida per la major part del professorat amb un ideari molt clar sobre els passos cap a la inclusió social que pot aportar el seu centre com a escola d'educació especial. Expliquen que no sempre ha estat senzill, ja que en alguns moments la tendència educativa de l'Administració era cap a la reducció d'escoles d'educació especial, i ells van arribar a dubtar del seu enfocament. Però la realitat els portava a observar que els seus alumnes, en passar per una escola d'educació especial com la seva, enfocada a la potencialitat de l'aprenentatge servei per fomentar l'obertura a l'entorn i la participació social, tenien més garanties d'inclusió.

«Sempre hem estat defensors de la inclusió, però des d'un altre punt de vista. Nosaltres creiem que la inclusió no vol dir col·locar espacialment els nois en entorns ordinaris. Hem de respectar la diferència i buscar entorns on es puguin sentir apoderats, amb els mateixos drets. Han de ser iguals als altres en els mateixos drets i tenen dret a una educació de qualitat. Per tenir un alumne a la classe fent geografia, tot i que per a ell a geografia no passarà mai de poder repetir alguns llocs del seu espai més proper, és millor ensenyar-li que sigui més autònom i es desplaci sol pel carrer, com fan els nostres alumnes quan anem a

una entitat a fer un servei o a les pràctiques. [...] Un dia va venir un exconseller d'Educació a parlar sobre la tragèdia de les escoles d'educació especial com a segregadores. Em vaig haver d'aixecar per pujar els ànims als companys i dir que nosaltres érem d'aquests dolents que segreguem. I que, com a conseqüència d'aquesta segregació, tenim gent treballant al Viena, com a voluntaris a la residència de gent gran, els tenim participant a l'esplai. Potser val la pena tenir entorns segregadors que aconseguixin una inclusió real, que no entorns suposadament inclusors que aconseguixin tenir els nanos a casa.» (E02, 01:34:13)

Treball des dels claustres i trobades per fomentar discurs. Ens expliquen que durant aquesta època, en la qual es plantejaven la reducció d'escoles d'educació especial, com a equip sentien que la seva tasca era atacada i poc valorada. Les persones al capdavant del projecte van haver de fer un treball de cuidar el professorat i transmetre ànims i orgull per la seva feina i pels bons resultats compartint reflexions als claustres, reunions d'etapa i altres trobades informals. Aprofiten aquests moments per transmetre la importància de les escoles d'educació especial per demostrar les grans capacitats que poden tenir els seus alumnes i com ells fan possible la seva inclusió a la societat.

Renovació esgraonada de la direcció. Són un equip reduït de mestres i prou cohesionat però, a més, per donar continuïtat als projectes i processos que s'inicien al centre fan una renovació per parts de l'equip directiu. En el passat havien tingut lloc diverses innovacions, però s'havia donat el cas que, en produir-se canvis a la direcció, algun canvi iniciat o possible innovació es deixaven de banda. Per això, van pensar que era bona idea fer que la persona que sortia de la direcció durant dos anys fos cap d'estudis del nou director. Per als projectes d'aprenentatge servei ha estat un aspecte positiu, ja que els ha donat una certa continuïtat, fins i tot quan hi ha un director nou hi ha alguna persona de l'equip anterior que té en ment el projecte, recorda detalls necessaris a l'hora de planificar el curs considerant experiències d'anys anteriors, etc.

Inclusió en els documents formals. Quan les pràctiques d'aprenentatge servei van començar a ser freqüents en els diferents crèdits, van incloure aquesta metodologia en el posicionament educatiu del centre: projecte educatiu, presentació del centre, planificacions anuals, etc. Alguns d'aquests documents són aprovats pel Consell Escolar i per tant són revisats per la resta de la comunitat educativa, que els valida oficialment. D'aquesta manera, formen part oficialment de l'ideari del centre amb el qual aquest es compromet.

Formacions o participació en grups de treball. L'escola, com és habitual, ofereix formacions conjuntes als docents que reforcen l'ideari global del

centre. En el cas de la formació de persones del centre en aprenentatge servei, destaquem especialment el paper que ha tingut la seva participació en grups de treball vinculats a la Universitat de Barcelona i al Centre Promotor de l'Aprenentatge Servei. Aquests buscaven ser espais per compartir bones pràctiques i poder agafar idees per millorar la gestió dels projectes.

Potenciar el treball conjunt amb els agents socials

L'escola té clar que l'èxit educatiu, entès com a inclusió plena dels seus alumnes, no és una fita que puguin assolir sols i amb actuacions exclusivament des del centre. Per això, aposten per implicar el conjunt d'actors socials del municipi per aconseguir una transformació global del context. Això aconsegueix potenciar la seva participació i el suport als projectes mitjançant algunes de les actuacions que aquí destaquem.

Participació activa i conscienciació de les famílies. Promovent la participació de les famílies, es fomenta que sentin que comparteixen objectius amb l'escola, que es facin seus els posicionaments i dinàmiques, i que responguin millor quan hi ha alguna necessitat. A Xaloc aquesta participació s'articula de diverses maneres. Per una banda, a més de poder participar en el Consell Escolar, formen part de la junta del centre que gestiona l'escola en tractar-se d'una associació de famílies i docents. La junta es compon de famílies, docents, personal d'administració i serveis (PAS) i direcció, però el professorat cedeix tots els càrrecs als pares i mares per donar més importància al seu paper, «són els amos de l'escola i s'ho han de creure» (P. F., E04:01:14:30). Per una altra banda, també estan convidats a participar a les activitats dins de l'aula amb els alumnes. Comenten que hi han anat familiars a fer tallers de còctels, a ajudar a l'hort, a explicar les seves professions, i a primària i infantil també col·laboren als grups interactius —seguint el model de les comunitats d'aprenentatge, es fan grups de lectura o altres assignatures que considerin necessàries. A més, a les reunions i entrevistes periòdiques amb les famílies que es fan sempre es comenten les dificultats que es troben per inserir els alumnes als llocs de treball perquè les mateixes famílies siguin conscients de la situació real i no hi hagi decepcions futures, perquè puguin compartir el problema i així sumar-hi complicitats.

Incloure el barri. A més de l'obertura que de per si ja comporten els projectes, sempre intenten generar bones relacions amb els comerços i establiments de l'entorn. Hi compren sovint, els expliquen quina és l'activitat que fan els alumnes amb la compra, els agraeixen la seva

col·laboració i així han aconseguit que sorgissin possibilitats d'anar a l'escola a fer alguna activitat o que participin en algun projecte. Per exemple, hi havia un veí que tenia un bar i fa uns anys venia al centre a ensenyar a usar la cafetera als alumnes del PFI d'hostaleria.

Cura de les relacions. Des del centre vetllen perquè hi hagi una bona relació, que sigui recíproca, amb les entitats amb les quals col·laboren. Per això busquen un benefici mutu: que el servei respongui a la seva necessitat i no produeixi costos a l'entitat. Intenten signar convenis formals de col·laboració que serveixin per establir conjuntament objectius comuns i acords mutus respecte a la col·laboració. Aquests donen més estabilitat a la col·laboració i es revisen periòdicament en converses amb les entitats, per valorar l'experiència i introduir-hi canvis o millores.

Col·laborar activament amb l'entorn. És prioritari tenir una bona relació amb la resta d'actors de l'entorn i, en la mesura que sigui possible, intenten ser servicials i respondre a les seves demandes. Si l'Ajuntament o el Departament d'Ensenyament demana alguna participació o que generin algun material, hi col·laboren de bon grat. Primer, perquè tenen vocació de ser part de la xarxa pública i, després, perquè així també aconsegueixen un bon tracte i beneficis per dur a terme els seus projectes.

Aprofitar recursos existents. El territori ja disposava de recursos que faciliten el treball en xarxa, que han estat aprofitats pel centre. Participen en comissions com la social, seminaris d'escoles d'educació especial, entre d'altres, que faciliten el seu treball amb altres actors, però és especialment destacable el paper que ha tingut en els projectes d'aprenentatge servei el Punt del Voluntariat de la ciutat. Aquest punt i la persona encarregada van facilitar molts dels contactes amb entitats perquè es poguessin gestar les connexions que van donar lloc als projectes d'aprenentatge servei.

4. Valoració dels resultats

El motiu de triar l'Escola Xaloc com a cas d'estudi no es va limitar al fet que es tractés d'un centre amb un nombre important de projectes d'aprenentatge servei en marxa, sinó que va tenir una influència en la decisió que, a partir dels projectes d'aquest tipus i d'altres accions, s'hagi convertit en un centre ben considerat per professionals de l'educació, en general, i de l'educació especial, en particular. A més, des del centre també valoren positivament l'aposta metodològica pels projectes d'aprenentatge

servei que ha fet l'etapa 16-20, perquè han observat que els han donat bons resultats per als alumnes i la possibilitat d'aconseguir els objectius que es plantejaven amb aquests projectes. Aquest fet els ha motivat a continuar treballant d'aquesta manera i, fins i tot, a ampliar el nombre de projectes amb el temps.

Partint de les percepcions positives que ens transmetien sobre el centre, hem volgut indagar més quins eren els factors concrets que les sustentaven i contrastar-les amb algunes d'externes al centre. S'ha trobat que, al ja complicat debat sobre la valoració dels resultats educatius, en aquest cas se sumaven dues circumstàncies. La primera relacionada amb el fet de ser un centre d'educació especial amb alumnes de capacitats variades i en una etapa postobligatòria, en la qual és complex trobar una idea unívoca del que voldria dir que l'escola aconsegueix èxit escolar per a aquests alumnes, i de tenir eines numèriques, similars a les existents a altres centres, per valorar si el centre aconsegueix en general bons resultats. Ens hem guiat pel concepte d'*escola d'èxit*, i en aquesta línia no valorem si acrediten estudis reglats com l'ESO, sinó si aconsegueixen inserir-se en una feina ordinària, si s'involucren amb entitats, si milloren les seves habilitats comunicatives i mantenen les curriculars, entre d'altres. La segona circumstància és que hi havia una limitació circumstancial, ja que un estudi exhaustiu d'aquesta tipologia necessita una anàlisi qualitativa costosa pel que fa a temps i recursos humans, dels quals no disposàvem per a aquest apartat. Per tant, acceptant les limitacions, hem pogut accedir a diverses fonts d'informació: reflexions de professorat del centre, informació de documents del centre, premsa i dues entrevistes a professionals d'entitats on van els alumnes de Xaloc un cop acabada l'etapa 16-20.¹¹ Hem observat diversos aspectes que poden ajudar-nos a fer-nos una idea més clara dels resultats que estan obtenint en aquesta etapa 16-20 i que ajuden a entendre com és que fa anys que la demanda supera les possibilitats de matrícula i la bona consideració que es té de l'Escola Xaloc al seu entorn.

Amb relació a l'aprenentatge i a l'ús de competències per a la vida

Des del centre es troben que els alumnes aprenen ara de manera més pràctica i vivencial, ja que demostren no només tenir habilitats acadèmiques, sinó posar-les en funcionament, i creuen que un dels motius

¹¹ Durant el mes de maig de 2015 vam fer dues entrevistes: a Olga Pont, coordinadora de les àrees d'atenció psicològica, atenció a joves i famílies, atenció psicopedagògica i suport a infants i joves a l'associació ANDI, i a Pere Costa, responsable del Servei d'Inserció Laboral de Taina, als quals agraïm enormement el seu temps i la seva col·laboració.

són els projectes d'aprenentatge servei. Ara saben moure's de manera més autònoma per la ciutat, agafen el transport públic, fan les seves compres, saben controlar el canvi que els tornen, llegir o saber reconèixer els rètols dels aliments i han demostrat habilitats comunicatives i relacionals importants per funcionar a la vida diària.

Aquesta opinió també és compartida per la representant d'Andi, que comenta que es nota el seu nivell d'autonomia i que el treball que s'ha fet ha estat des de les capacitats amb l'objectiu de fer-les servir activament. A més, també destaquen que amb els alumnes de Xaloc es nota que hi ha un treball fet amb la família, que està més oberta a la idea que els seus fills i filles siguin més autònoms i que els té en millor concepte, cosa que fa que tinguin una actitud menys sobreprotectora. Des de Taina també es destaca el treball de l'autonomia que es fa a Xaloc com un dels punts forts dels joves que els arriben.

Totes aquestes competències que reconeixen els professionals que estan en contacte amb els joves contrasten amb la situació inicial que preocupava tant el professorat de Xaloc, on els alumnes, un cop acabada la secundària, es quedaven a casa i notaven una pèrdua de les capacitats treballades al centre. Ara consideren que han aconseguit que les continuïn treballant, i els fa sentir-se molt satisfets que des dels llocs de pràctiques on van els alumnes se'ls destaquí que, tot i que el nivell d'aprenentatges sigui molt variat segons el cas del noi o noia que els arriba, són persones resolutives i amb capacitat d'explotar les seves competències.

Amb relació a trobar feina i a com preparar-se per dur-la a terme

Un dels seus objectius principals com a centre inclusor és que els nois i noies puguin trobar una feina en el mercat de treball, que sigui adequada per a ells i que estiguin preparats per fer-la correctament. En aquesta línia, són moltes les històries que ens han pogut transmetre d'alumnes que s'han inserit en diferents llocs de treball, alguns a partir dels contactes amb entitats fets a partir de l'aprenentatge servei, de les pràctiques a empreses, des de Xaloc mateix o d'altres a partir d'entitats d'inserció —com Andi o Taina— on continuen un cop acabada l'etapa 16-20. Per fer-nos una idea, el curs passat, dels cinc alumnes que buscaven inserció laboral: dos ho van poder fer des de Xaloc, un des de Taina i dos s'estan formant pendents per fer-ho des d'Andi. De la resta d'aquella promoció, no ho faran en feines del mercat obert ordinari, però sí mitjançant centres especials de treball o

residències. És un èxit perquè han aconseguit el seu objectiu: cap no és a casa.

Des de Taina ens destaquen que gairebé el 100 % dels seus usuaris troben feina, entre els quals hi ha els de Xaloc, que, a més, tenen dos aspectes positius que ho faciliten. Per una banda, molts vénen amb una experiència darrere en hostaleria, gràcies al PFI fet que els ajuda a trobar-la. Per l'altra, també ens comenten que són alumnes amb una gran predisposició per variar d'ocupació i fer altres feines diferents de les de la formació inicial, ja que són molt conscients —tant ells com les seves famílies— de les dificultats per trobar feina actualment. Ens expliquen el cas d'un exalumne de Xaloc que va arribar a rebre el reconeixement de la Fundació Mapfre com a cas d'èxit. Tot i formar-se al PFI d'hostaleria, no va sorgir l'oportunitat que treballés en aquest sector. No obstant això, tenia una actitud molt positiva vers la feina i, malgrat patir una afectació important, va inserir-se a una petita empresa de cria de peixos netejant els aquaris. En la línia d'aquest últim cas, des de Taina reconeixen que sempre hi ha excepcions, però destaquen el treball que fan amb alumnat i famílies de conscienciació sobre la dificultat actual d'aconseguir una feina en el mercat obert de treball, sobre estar preparats per afrontar l'esforç que representa, valorant per sobre de tot la importància que té per als joves poder-ne aconseguir una. Valoren que, tant els alumnes com els pares de Xaloc, estan impregnats d'un cert realisme respecte de les capacitats dels seus fills i les possibilitats existents sense caure en el pessimisme. No s'instal·len fàcilment, com els passa a altres famílies, en l'objectiu del subsidi, sinó en la idea que trobin feines adequades, i veuen com s'ha treballat amb ells la importància d'esforçar-se per aconseguir-les però amb consciència de les expectatives.

Un altre aspecte que els crida l'atenció des de Taina és el treball respecte de la confiança i dels valors que noten en els alumnes de Xaloc. Caldria esperar que tinguessin una actitud possiblement més prepotent o una visió sobrevalorada d'ells mateixos, ja que a la seva entitat arriben els que més han destacat per ser els més competents de la promoció, però, per contra, són alumnes molt humils, molt treballats pel que fa a autoconcepte, conscients de les seves capacitats i dificultats i amb una actitud excel·lent d'esforç i superació. Tots aquests aspectes faciliten treballar amb ells per a una inserció laboral.

Des d'Andi, també considerant la preparació dels alumnes per a l'entorn laboral, destaquen el treball d'habilitats comunicatives i de sensibilització emocional que noten que es fa des de Xaloc, i el troben molt útil a l'hora de sortir a l'entorn laboral ordinari.

Professorat del mateix centre també creu que els alumnes tenen una bona preparació per al món laboral; ho comproven a les pràctiques, ja que reben bones valoracions de les empreses on van els alumnes i també durant els projectes que es fan fora de l'escola.

«Durant la visita a l'escola ens trobem al taller de fusteria el professor que fa l'aprenentatge servei de manteniment del centre. Es genera una conversa mentre els alumnes al nostre voltant treballen autònomament. Comenta amb el psicòleg com es comporten els alumnes en les activitats fora del centre, moltes de les quals molt similars a entorns laborals —abans feien les brigades fora de l'escola i encara ara fan activitats d'hostaleria com els càterings solidaris. Entre tots dos parlen i m'expliquen que allà comproven que els seus alumnes són capaços d'anar a fer les tasques assignades, preparar el material necessari, comportar-se amb professionalitat i fer-ho envoltats de soroll i moviment sabent-se controlar. Per al professor de Tecnologia era molt potent la imatge que es donava quan paraven a esmorzar al bar i podia veure com comentaven la feina, els problemes que hi havien trobat, etc. Per a ell, era veure una brigada de "paletes" qualsevol sortint de l'obra. Era veure que estaven veritablement preparats per a l'entorn laboral. En Pere va assentint amb el cap, li dóna la raó i afegeix que als càterings passa una cosa semblant: els veu en acció i comprova que alguna cosa deuen fer bé. Alguns tenen molta afectació però allà demostren que saben comportar-se, són professionals. Afegeix que nota la diferència entre els alumnes que han fet formació prèvia al centre — Transició a la vida adulta o el curs pont— i els que hi arriben d'altres centres, normalment a fer el PFI. Tots dos coincideixen que als altres els costa més aquesta actitud professional i saber comportar-se en aquests entorns, que l'han de reforçar més en arribar-hi, però noten que els altres ja ho tenen guanyat. En Pere explica que un dia a un alumne que era nou al centre durant un càtering li va fer un comentari quan badallava davant les safates de menjar. "Si estàs cansat, a dormir a aquella habitació. Aquí a treballar", i acte seguit l'alumne va entrar a una habitació a estirar-se. Segons ell, un alumne que fa més temps que treballa ja no fa això, ja entén que és moment de treballar.» (Notes extretes de la visita a l'EEE Xaloc)

Amb relació a la participació ciutadana

Un altre dels objectius importants de l'EEE Xaloc és afavorir la implicació dels nois i noies en la vida cívica de la seva ciutat a través de la participació en alguna activitat, i que això els faci sentir-se orgullosos d'ells mateixos i tenir un reconeixement social.

Pel que fa a la seva implicació i voluntat de participació ciutadana, des d'Andi, on tenen un servei de voluntariat i on l'any passat van arribar tres alumnes de Xaloc, destaquen que «justament dels tres alumnes que van

entrar l'any passat de Xaloc, els tres són al grup Bola de voluntariat [...]. Es nota que hi ha una sensibilització més altruista en ells que potser altres que no han fet aprenentatge servei no tenen i els costaria més entendre què és un voluntariat. A ells els avisem que hi ha una tasca que ens han demanat des del Punt del Voluntariat i canvien els seus plans del dia següent per venir a fer-la. Em fa pensar que hi ha una feina feta aquí» (O. P., 11:36). En la línia del que destacaven de la seva preparació —ja que consideren que han treballat molt aquesta part comunicativa, d'autoestima i social—, veuen que estan acostumats a sortir a fora i estan oberts a ajudar els altres.

Des de Taina es remarca que noten la diferència entre els alumnes que els arriben de Xaloc, i també d'altres escoles d'educació especial, i els que arriben d'escoles ordinàries, principalment pel que fa a l'autoestima. «Els d'escola ordinària tenen l'autoestima molt deteriorada perquè han estat sempre els més fluixos de la classe. Els de Xaloc són aquells que han trobat espais on destacar, se'ls ha exigint també sempre perquè millorin, perquè treballin, però se'ls han donat oportunitats per destacar. Es nota molt la diferència» (P. C., E02:34:10). Gràcies a això, noten que els alumnes de Xaloc tenen una visió més àmplia del que poden aportar a la societat, coneixen les seves capacitats i valoren la seva pròpia utilitat per fer coses pels altres.

L'escola acaba aconseguint que els seus alumnes siguin més participatius al seu entorn. Són diversos els casos d'exalumnes del centre que encara estan en contacte amb el professorat i que els expliquen que encara participen com a voluntaris en alguna entitat. Ens parlen d'un alumne que està vinculat a una entitat castellera a Manresa, d'una altra que ho està a la Plataforma d'Afectats per la Hipoteca de la ciutat, d'una altra que ho està a un agrupament escolta, i així diversos.

Molts d'aquests nois i noies el que acaben demostrant és que han perdut la por de participar i, col·lectivament, contribueixen a canviar la visió de les persones amb discapacitat com a receptores netes de serveis tot demostrant que, com qualsevol altre ciutadà o ciutadana, són persones que poden oferir un servei a la societat. Trenquen, així, mentalitats i males pràctiques envers aquest col·lectiu —sobrepotecció/ infantilisme, por, desconeixement, menyspreu—. Això ho poden comprovar en les percepcions que els arriben des de les entitats amb les quals col·laboren. En un inici, moltes creuen que seran elles les que prestaran una ajuda als alumnes de Xaloc, fins i tot durant els primers contactes, costa fer-los entendre que la proposta que estan fent és a la inversa «Però... com? Seran ells qui ens ajudin?». Quan passa un temps, canvien la seva percepció: els avis comenten a les valoracions finals que se senten molt agraïts pel servei que

fan els joves i reconeixen que els aporten moltes coses a ells; des de Càritas, valoren rebre roba en tan bon estat, i que això provoca reaccions de participants que canvien la seva percepció gràcies a la feina que es fa des del centre.

Amb relació a la visibilitat

En la mesura que un altre dels objectius del centre és normalitzar la seva relació amb el barri, fer-se transparents i oberts, i demostrar que els seus nois i noies poden fer aportacions de relleu, és fonamental. Amb l'evolució dels projectes, veiem que cada vegada són més les demandes de serveis que reben de la comunitat que els envolta, col·laboren amb més entitats oferint més serveis, augmenten les demandes de càterings solidaris i cada vegada aconseguixen que més persones s'apropin al centre a fer alguna activitat amb els alumnes.

A més, des del centre també es constata que s'ha aconseguit una col·laboració més gran amb les famílies, que cada vegada estan més implicades i participen més a la vida de l'escola, anant-hi a fer activitats amb els alumnes, a les reunions i entrevistes amb familiars o als òrgans de funcionament del centre.

També aquestes col·laboracions externes es van fent visibles, i són diverses les notícies que es publiquen a diaris locals, webs d'entitats, publicacions educatives sobre els serveis que fan els alumnes de l'escola d'educació especial Xaloc al territori. Ajuden a donar a conèixer les qualitats i potencialitats dels alumnes i donen un reconeixement social més gran a la seva col·laboració.

Amb relació al reconeixement del centre

Amb relació a la seva tasca educativa en general i també a la vinculada a la introducció massiva de projectes d'aprenentatge servei, el centre ha rebut diversos reconeixements al llarg dels anys de treball. Són més d'onze els premis rebuts de distintes entitats o institucions i per projectes o actuacions diferents. D'entre aquestes institucions, han reconegut la seva tasca des de l'Ajuntament de Sabadell, amb premis com el Premi Josep Rosell i Casablanca per a projectes relacionats amb la sostenibilitat ambiental i l'atorgament de la Medalla d'Honor de la Ciutat de Sabadell a proposta d'entitats de la vila en reconeixement a la seva trajectòria i labor per la inclusió de les persones amb discapacitat al territori. Aquest últim premi el

van valorar especialment, ja que feia poc que havien canviat de barri i van ser les entitats de la seva nova ubicació les que els van proposar. Un altre guardó important per a ells ha estat el premi Participa a l'Escola, que atorga la Direcció General de Participació Ciutadana de la Generalitat de Catalunya, que reconeix la tasca de l'escola a l'hora de crear espais i dinàmiques de participació que impliquen àmpliament la comunitat educativa, en considerar Xaloc una escola participativa i transmissora dels valors democràtics. Però no només ha estat reconeguda la tasca global del centre, sinó que també han rebut premis específics vinculats al bon funcionament dels seus aprenentatge servei, com els del Centre Promotor de l'Aprenentatge Servei pels projectes de dinamització amb Sabadell Gent Gran i de rentat de roba amb Càritas, o el de l'Institut Montserrat Roig pel seu projecte inicial «Fem de voluntaris». També altres fundacions privades, com l'Obra Social de Caixa Sabadell, han volgut premiar projectes de Xaloc per la seva aportació a la ciutat i defensa d'una educació compromesa amb l'entorn i els han facilitat recursos econòmics que han estat utilitzats per aconseguir material per tirar endavant l'aprenentatge servei. Alguns premis no els han guanyat, com ara els Premis Proteus d'Ètica, però només el fet d'haver-hi estat seleccionats és important, ja que són guardons que reconeixen les iniciatives que, d'una manera significativa, descriuen, analitzen, tracten o promouen l'ètica o contribueixen a difondre-la a la societat amb les seves accions o el seu exemple.

No només els premis els han ajudat a veure que eren reconeguts per les seves tasques, sinó que en els últims anys han vist que han estat convidats a diverses jornades o conferències, com les del Centre Promotor de l'Aprenentatge Servei, o trobades d'escoles d'educació especial, en què se'ls ha demanat que expliquessin la seva experiència. Així mateix, els han demanat col·laboracions, com la que estan fent amb el Departament d'Educació, que, com que vol potenciar el servei comunitari a secundària, els ha demanat que elaborin descripcions dels seus projectes d'aprenentatge servei, ja que els consideren bones pràctiques que podrien ser un bon exemple per a altres centres; o les diverses sol·licituds que els ha fet el Grup de Recerca en Educació Moral per participar en grups de treball sobre aprenentatge servei.

Totes aquestes demandes i tots aquests premis per a ells són elements que els ajuden a veure que la seva tasca com a escola és reconeguda i que ho és per bons motius: perquè són una escola que fa un treball amb valors, que fa bons projectes d'aprenentatge servei i aconsegueix potenciar la participació i inclusió dels seus alumnes a la societat.

5. Reflexió final

L'EEE Xaloc persegueix fa més de deu anys la creació d'una etapa educativa postobligatòria capaç de fomentar la participació activa dels alumnes, l'explotació de les seves capacitats i una inclusió real en els seus entorns com a ciutadans de ple dret. Després de conèixer millor l'escola i l'etapa 16-20, hem pogut comprovar que el seu enfocament per vincular els aprenentatges als serveis a la comunitat i a l'obertura a l'exterior ha estat clau per poder dir que estan aconseguint aquests objectius. El que va començar com una assignatura puntual, amb el pas del temps, s'ha estès a tot el funcionament global de l'etapa, ara del tot enfocada al servei —sigui dins o fora del centre— i a les capacitats que tenen els alumnes —traient el focus de les discapacitats. Els projectes d'aprenentatge servei han aconseguit que els alumnes coneguin la seva potencialitat real per fer accions pels altres i que les seves ajudes siguin considerades valuoses i dignes de merèixer un reconeixement. Aquestes experiències han fet caure les parets de les aules, les parets del centre, i han servit per fomentar la participació amb l'exterior, tant durant l'etapa educativa, com el que fins i tot pot ser més interessant: després d'aquesta etapa. Ara els joves estan en condicions i posició millors per a la veritable inclusió i en més contacte amb la societat que els envolta.

Com hem vist durant l'estudi, l'enfocament educatiu vinculat a l'aprenentatge servei, pel qual han apostat des d'aquest centre d'educació especial, ha aconseguit fer un canvi de mirada cap a les persones amb discapacitat, i ho ha fet a tres nivells diferents: d'ells mateixos, de la seva família i de la societat que els envolta. Aquest canvi de mirada ha implicat passar de la percepció de persones amb discapacitats al seu reconeixement com a persones amb possibilitats d'aportació a la societat i potencialitat d'altruisme. Reconeixement que sempre ha de tenir, com demostra l'experiència dels serveis a Xaloc, un principi de realisme i basar-se en el coneixement de les capacitats tot assumint les limitacions però sense que puguin implicar una impossibilitat.

Pel que fa alumnes, aquest canvi s'ha vist reflectit en una feina prèvia d'autoconeixement i conscienciació sobre les seves pròpies capacitats i limitacions, importants en situacions reals durant els serveis. Aquesta es combina després amb un foment de la seva autoestima a partir de les seves possibilitats d'aportació als altres. Atenent la possibilitat de descobrir el que poden fer i veure-ho reconegut pels altres, el que ha ajudat a millorar

el concepte que tenen d'ells mateixos és fomentar el sentiment de pertinença al grup.

D'altra banda, per a les famílies, també va implicar un canvi de mirada, ja que els serveis els han ajudat a reconèixer les capacitats dels seus fills i les seves dificultats. Des de l'escola han intentat que sempre estiguin molt informats dels processos, tant durant l'aprenentatge servei fet com durant les pràctiques. D'aquesta manera, poden ser més conscients de les realitats laborals actuals i de les possibilitats que poden tenir els seus fills per orientar les seves formacions. En cap moment no es fa des d'un punt de vista pessimista i de limitació dels alumnes, però sí es considera important treballar amb les famílies per regular les possibles expectatives que tinguin per no crear situacions d'angoixa o frustració als seus fills i que siguin capaços de veure tot un altre ventall de possibilitats. Per a ells és molt important que les famílies siguin conscients de les capacitats dels seus fills, ja que amb elles es tracten temes complicats, com poden ser les incapacitacions o l'ampliació de la pàtria potestat, que són una pràctica necessària a vegades per protegir els drets dels nois i noies quan es veu que no poden exercir-ne algun perquè estan en una situació més vulnerable.

Finalment, l'aprenentatge servei i l'enfocament global de Xaloc també han capgirat la visió dels nois i noies que es té des del seu entorn, des de la societat que els envolta. Han deixat de ser vistos com persones que necessiten ajuda per ser reconeguts socialment com donants d'ajuda, membres actius a entitats ciutadanes, voluntaris oferidors de suport, és a dir, com una part activa en el seu entorn.

Per tant, hem vist que l'aprenentatge servei a l'EEE Xaloc ha possibilitat un enfocament educatiu amb grans avantatges per als alumnes, gràcies al fet que inclou diferents factors. En primer lloc, perquè ha estat una eina per treballar el coneixement de les moltes i diverses capacitats dels nois i noies, i també de la seva vulnerabilitat i limitacions. En segon lloc, perquè els ha donat la possibilitat de fer servir aquests aprenentatges i capacitats per fer un servei a la comunitat, la qual cosa ha potenciat aquelles en les quals destaquen, com poden ser les capacitats socials. Finalment, aquest servei ha possibilitat millorar la seva pròpia autoestima a partir del reconeixement social d'aquesta aportació. D'aquesta manera, tot aquest procés ha esdevingut una possibilitat real d'inclusió, ja que durant l'aprenentatge servei s'estan relacionant amb entitats, empreses, etc. Però, a més, aquestes experiències ajuden que el dia de demà estiguin més preparats per ser ciutadans actius que participen en el seu entorn. En definitiva, i tal com apuntaven els professionals de l'educació especial d'Andi i Taina, el

model educatiu de l'EEE Xaloc, basat en l'aprenentatge servei i que potencia l'obertura a l'entorn, esdevé per al seu alumnat una veritable oportunitat d'inclusió.

APRENTATGE SERVEI

I INCLUSIÓ SOCIAL

Provença, 324

08037 Barcelona

Tel. 934 588 700

www.aprenentatgeservei.cat